

SPRAWOZDANIE

DYREKTORA C. K. LWOWSKIEGO GIMNAZYUM

IM. FRANCISZKA JÓZEFA

za rok szkolny

1880.

Treść:

1. Kilka uwag nad powstaniem i znaczeniem cesarstwa rzymskiego. Napisał Dr. Ludwik Kubala.
2. Część urzędowa przez dyrektora.

WE LWOWIE.

I. Związkowa drukarnia.

1880.

RY. 1126.

Sp. 133

Kilka uwag nad powstaniem i znaczeniem cesarstwa rzymskiego

NAPISAL

Dr. Ludwik Kubala.

Jest wiele prawdy w tój uwadze, że romaniści naszego wieku, a w szczególności cała szkoła Niebura, zostawała pod wpływem filologii. Filologia nęciła historyków do czasów rzeczypospolitej, odstraszała i uprzedzała do cesarstwa. Horacy, Liwiusz, Tacyt, Cycero byli republikanami; przekonania ich a ujęte w przepyszne formy, podane z imponującą powagą stylu, każą zapominać, kto to byli ci ludzie, z których ust wychodziły skargi na ginącą wolność, i co to była za wolność, pod którą jęczało tyle narodów podbitych.

Ważniejszym jednak powodem pomijania dziejów cesarstwa, był i jest jeszcze dotąd — brak źródeł. Dopiero poszukiwania najnowszych czasów, wzięwszy pod rozbiór prowincjonalne tradycye, zwróciły uwagę na badania archeologiczne, monumenta, wodociągi, drogi, inskrypcye, monety i odsłoniły cokolwiek zasłonę przeszłości, okazując w inném świetle czasy cesarstwa.

Nie należąc do tych, którzy w powstaniu cesarstwa upatrują upadek Rzymu... widzę w cesarstwie szczęśliwie dokonaną reformę, która państwu rzymskiemu pozwoliła istnieć jeszcze długie wieki. Z tego stanowiska patrząc, inaczej mi się przedstawia istota cesarstwa i warunki, w jakich powstało.

Za punkt wyjścia tój reformy uważam — prawo nadające obywatelstwo Italikom w r. 88 przed Chr. Podobnie jak po przypuszczeniu plebejuszów do udziału w sprawach publicznych, rzeczpospolita musiała być zmienić swój charakter; tak samo

i teraz, dawszy obywatelstwo ludom italskim, musiała się prędkiej czy później, zastosować do nowych nabytków, tém bardziej, że one stanowiły większość w jej składzie. Nikt przecież nie zechce twierdzić, że organizacya obliczona na obwód jednego miasta, mogła być wystarczyc dla całej Italii. Rzym dając obywatelstwo tym ludom, przestał być dla nich panem; musiał się w ich oczach zamienić w stolicę wspólnego rządu, a forma tego rządu musiała się stosować do potrzeb większości.

Ludy italskie: Marsowie, Samnici, Pelingi, Lukani i t. d. pokazały aż nadto wyraźnie, jakiej formy rządu potrzebowały. Gdy bowiem po długich prośbach i układach pochwycili za broń, aby się wybić z poddaństwa rzymskiego, pierwszym ich czynem było, że sobie obrali miasto Korfinium na wspólną stolicę, której dali nazwę „Italika“. Tam zgromadził się senat składający się z 500 posłów sprzymierzonych ludów, obrał dwóch konsulów, dwunastu pretorów i rozpoczął wojnę z Rzymem. 300.000 ludzi poległo w boju bez nadziei zwycięstwa dla którejkolwiek strony, a senat rzymski, widząc dowodnie, że opierając się dłużej przyjęciu w skład rzeczpospolitej nowych obywateli, może wszystkich dotychczasowych utracić, zgodził się na rzecz nieuchronną i nadał Italikom w r. 88 prawo obywatelstwa. Ale aby ubezwładnić liczebną przewagę, za przemocą której mogli byli ować zgrupowaniem ludowem w Rzymie, kierować według swęj woli sprawami rzeczpospolitej, a w danym razie zmienić formę rządu — rozkazał senat zapisać wszystkich nowych obywateli do 10 ostatnich tribus, a że lud rzymski na zgromadzeniu ludowem głosował całymi tribus, przeto Italicy mogli mieć tylko 10 głosów przeciw 25 głosom ludu rzymskiego.

Tym sposobem Italicy na razie nie zyskali — tę tylko jedną korzyść mieli, że zostawszy obywatelami rzymskimi, mogli, jak niegdyś plebejusze, na drodze legalnej wywalczyć sobie równouprawnienie. Rozpoczęli więc walkę na drodze legalnej: a że sprawami ludu opiekowali się trybuni, przeto i oni wyszukali sobie trybuna, który ich sprawę wziął w obronę. Trybun Sulpicyusz Rufus postawił (88 r.) wniosek, aby nowi obywatele pomiędzy wszystkie trybus rozdzieleni zostali.

Trybun ten był przedświtem cesarstwa. Za ledwie wystąpił, a już powagą i znaczeniem przerósł całą Rzeczpospolitą — i nie dziwnego; on przedstawiał interesa ludów italskich w obec interesów jednego miasta. Prawa Rzeczypospolitej nie wystarczały do zrównoważenia jego potęgi. Otoczony 600 rycerzami italskimi, których swoim senatem nazywał, strzeżony przez straż przyboczną 3000 ludzi, przychodził na zgromadzenia ludowe przepełnione napływem nowych obywateli. Niepomogły siła i wybiegi optimatów. Pobici w krwawej walce na forum rozprószyli się po okolicach Rzymu, a prawo rozdzielające Italików pomiędzy wszystkie 35 tribus, zostało po wszelkiej formie przeprowadzone. Trybun Italii panował samowładnie w Rzymie.

Aby ratować ginącą Rzeczpospolitą, skupili się optimaci około konsula Sulli. Senat rzymski oddał mu prowadzenie wojny z Mitrydatem, aby objąwszy dowództwo nad wojskiem do Azji przeznaczonem, przywrócił porządek w Rzymie. Tymczasem Sulpicyusz, widząc zamiary senatu, przeprowadził uchwałę ludu, oddającą dowództwo tej wojny staremu Maryuszowi, który od 12 lat żył na uboczu, lekceważony i pożerany żądzą sławy i nienawiścią dla optimatów i Sulli.

Ten ostatni pospieszył do wojska, ruszył na Rzym, zdobył po krwawej walce stolicę, odebrał władzę prawodawczą zgromadzeniom ludu (comitia tributa), a oddał ją w ręce zgromadzenia narodowego (comitia centuriata) z wielkiem zadowoleniem ludu rzymskiego, który sobie równouprawnienia wcale nie życzył, a tém mniej przewagi Italików.

Comitia tributa, które od czasu prawa Sulpicyusza, były w rękach Italików, straciły wszelką władzę, a trybuni obierani pod wpływem nowych obywateli, stracili prawo stawiania wniosków.

Zwycięstwo optimatów trwało krótko; reformy Sulli były za słabe, aby wstrzymać Italików.

Jeszcze Sulla nie dojechał do Azji, kiedy konsul Cinna podniósł na nowo sztandar Italii. Objechał wszystkie miasta włoskie, nakazał podatek i pobór żołnierza; wezwał do obozu starego Maryusza, i z wojskiem złożonem przeważnie z Samnitów i Lukanów zajął Rzym, wymordował naczelników arystokracji i prowadził przez dwa lata rząd samowładny.

Wiadomo, jak się Sulla za siebie i za Rzeczpospolitą zemścił. Wojska Italskie zostały pokonane, resztki Samnitów wymordowano w cyrku, 2000 senatorów i rycerzy, 4700 znakomitych obywateli italskich zginęło przez proskrypcyą. Zwycięzca objechał Italią, burzył miasta, znosił zamki, nakładał kontrybucye; skonfiskowane ziemie rozdawał swoim żołnierzom — a prawami swymi zaprowadził reakcyą, która cofnęła Rzeczpospolitą o cztery wieki.

Dziwią się dzisiaj niektórzy, że człowiek, który wylał tyle krwi i był wstanie taką reakcyą zaprowadzić, nie dążył do samowładztwa, ale złożywszy własnowolnie władzę, żył jako prywatny człowiek nienagabywany przez nikogo. Należy pamiętać, że Sulla był republikaninem i działał w interesie swego stronnictwa, w interesie ludu rzymskiego.

Po śmierci jego probowali Italicy pod dowództwem Lentula i Sertoryusza, jeszcze dwa razy szczęścia z bronią w rękę. Pompeiusz zniszczył do szczytu ich nadzieje i wróciwszy z tryumfem do Rzymu, mógł bezpiecznie powrócić ludowi rzymskiemu dawną władzę, bo Italicy żadnych praw już nie posiadali.

Tak się skończyła sprawa równouprawnienia Italików, sprawa podniesiona niegdyś przez patryotów rzymskich, licząca licznych zwolenników między najgorętszymi republikanami, którzy się spodziewali tym sposobem wzmocnić Rzeczpospolitą ginącą w rękach zniekształconych optimatów i próżniaczego motłochu, zdrowym zasiłkiem pracowitych obywateli. Walka trwała długo, bo od czasów młodszego Gracha aż do Sertoryusza i wiązała jak krwawa nić, wszystkie ważniejsze wypadki swego czasu.

Italicy zostali zupełnie rozbici, bez praw, i niebyło nadziei, aby je kiedykolwiek drogą legalną uzyskali. W Rzeczpospolitej niczego się spodziewać nie mogli; w jej upadku widzieli swoją korzyść, boć nie potrzeba na to dowodów, że zwycięzcy dawali im teraz ciężko uczuć swoją władzę. — Z wiernych poddanych stali się przeto nieprzyjaciołmi Rzeczypospolitej, faworyzowali każdą destrukcyjną ambicyą w Rzymie i szukali w niej swego przewódecy. W Italii — mówił Katyli-
na — są dwa państwa: jedno słabe, ale z głową, drugie silne, ale bez głowy i głowy mu tylko potrzeba, aby panować.

W swój nienawiści do republiki znaleźli Italicy w potężnych sprzymierzeńców w prowincjach, ssanych bez miłosierdzia przez Pisonów, Gabiniuszów i Veresów. Sady rzymskie stały w spółce z tymi zdziercami, albo były bezsilne w obec rodzin i przyjaciół tych wysoko urodzonych rabusiów. Prowincye musiały sprawy swoje oddawać w ręce opozycyi, musiały szukać protektorów i były gotowe oddać się pierwszemu lepszemu, któryby im obiecał ulgę i obronę przeciw zdziercom. (*Salust. Catil. 44 — Appian. Bell. civ. II. 4. — Cic. in Catil. III. 2. 5. — Flor. IV. 1.*)

W takich stosunkach, w obec potężnych protektorów ludów italskich i całych prowincyi, w obec kilkunastu rodzin potężnych optimatów, w obec znikczemniałego ulicznego motłochu, który się panem świata nazywał — w obec tego, rzeczpospolita była rzeczywiście niczém, czezém słowem, bez ciała i rzeczywistości, (*nihil esse rempublicam, appellationem modo sine corpore ac specie. Sucton. Caes. 77.*)

Takie stosunki uprawniały każdą ambicyą i musiały w końcu wytworzyć swego człowieka, czyby on się Cezarem, czy inaczej nazywał. Szczęściem dla Rzymu, że ten człowiek był największym z ludzi, jakich rzeczpospolita wydała.

Krewny Maryusza, zięć Cynny, potomek Juliuszów, miał już przez urodzenie swoje otwartą drogę do popularności u ludów italskich. Pierwsze mowy, z jakimi na forum wystąpił, były w obronie uciśnionych prowincyi. W czasie swoich licznych podróży po za granicami Italii, pozawiażywał stosunki z najznakomitszymi ludźmi, z senatorami prowincjonalnymi i z licznymi miastami; poznał ich potrzeby, ich prawa i pozbył się przesądów Rzymianina i patrycyusza. Jako konsul uniósł prawo *de repetundis* i plebiscytem dał obywatelstwo rzymskie Gallii cispadana. W czasie swój kampanii w Gallii utrzymywał ciągłe stosunki i korespondencyą ze wszystkimi niemal prowincjami państwa; kosztem swoim upiękniał miasta nie tylko w Italii ale w Gallii, w Hiszpanii, Azyi i Grecyi i te same słowa, które wyrzekł do Hiszpanów, mógł powiedzieć i innym ludom: Byłem dobrodziejem waszym, broniłem was, gdzie mogłem. Przyjąwszy protektorat nad wami, wprowadzałem liczne wasze poselstwa

do senatu, broniłem publicznych i prywatnych interesów waszych, bez względu, że sobie robił licznych nieprzyjaciół. (*Contione advocata commemorat: quam potuisset beneficia largitum esse... patrocínio suscepto, multis legationibus a se in senatum inductis; simul publicas privatasque causas multorum inimicitias susceptis defendisse. Caes. Bell. Hisp. 42*). To też najznakomitsi mężowie w Hiszpanii, w Epirze, Tesalii, Macedonii służyli za negocyantów między nim a prowincjami; jego interesa uważali za własne; nieżałowali dostatków, gdzie chodziło o jego sprawę, i traktowali, co było dotąd niesłychanem, w imieniu prowincyi i Cezara, o pokoju i wojnie z senatem i trybunami rzymskimi. (*Manedemus princeps earum regionum omnium suorum excellens studium profitebatur... Petreius summae nobilitatis adulescens suis ac suorum opibus Caesarem enixe iuabat. Caes. Bell. civ. III. 34. 35. — Appian. Bell. civ. 70. 71. 88. — Cicero ad Att. VIII 15. IX. 7. 12. 13. — C. Oppius et Corn. Balbus (Hiszpan) primi Caesaris opibus potuere conditiones pacis et arbitria belli tractare. Tacit. Ann. XII. 60*).

Czy Cezar dążył do samowładztwa? czy należał do spisku Katyliny? czy zamierzał naśladować Sertoryusza? — to są pytania, których dziś rozwiązać nie podobna. To pewna, że podjąwszy od pierwszego wystąpienia, tradycyjną politykę swego rodu, mało się troszczył o prawa publiczne i wzrastał w potęgę z widocznym niebezpieczeństwem dla Rptej. W zdobytej Gallii rządził samowładnie, w Hiszpanii więcej znaczył, niż Pompeusz, w Italii więcej niż senat. Wszystkie podbite i uciemiężone narody widziały w nim swego opiekuna i obrońcę w obec istniejącego rządu — a ten opiekun i obrońca był triumwirem i miał potężną i oddaną armię na granicach Italii. Powaga jego, znaczenie i potęga, rosła z każdym dniem; sława oślniewała i podbijała lud rzymski, najwyższe magistraty stały na jego żołądź. (konsul Em. Paulus i trybun Kurio dostali od niego po 1500 talentów t. j. 2,000.000 talarów).

Tak potężnego obywatela żadna Rpta przy władzy zatrzymać nie może. To też niepotrzeba w nienawiści senatorów ani w zazdrości Pompeusza szukać powodów, dla których senat postanowił Cezarowi odebrać władzę. Wiedziano w Rzymie, że Cezar nie ustąpi dobrowolnie z Gallii i nierozpuści wojska,

dlatego senat, na którego czele stali: Bibulus, Kato i Marcellus, oddał się w ręce Pompeiusza, który jeden mógł zrównoważyć potęgę Cezara.

Kiedy legiony Cezara przeszły Rubikon, Pompeiusz i senatorowie rzymscy i wszyscy stronnicy dawnego porządku uciekli z Italii, bo cała Italia z wyjątkiem republikańskiego Rzymu, stała po stronie Cezara. Za Cezarem oświadczyły się Epir, Etolia, Tesalia, Macedonia, Gallia i część Iliryi. Rozpoczęła się wojna w Italii, w Hiszpanii w Grecyi, wojna, wśród której odwaga, geniusz i szczęście biegło w zawody, aby służyć nowemu władcy świata. W trzech głównych bitwach padło przeszło 100.000 republikańców.

Rzym z początku przyjął Cezara ozięble; w czasie jego niebytności wybuchło tam powstanie, które jednak prędko stłumione zostało — ale zato miasto italskie witały go, jak półboga. Mieszkańcy prowincyi zapełnili stolicę, radością swą przysłuszyli niezadowolenie ludu, a Cezar wprowadziwszy do senatu nowe i oddane sobie żywioły, niepotrzebował się więcej rachować z opinią tego miasta, byle mu szczęście na polu bitwy służyło.

Kiedy posłał do Rzymu pierścień Pompeiusza, na dowód, że najgroźniejszy wróg jego nie żyje, oddano mu prawo wojny i pokoju, prawo życia i śmierci na przeciwników, prawo dzielenia prowincyi i mianowania urzędników; nadano mu nietykalność trybuna, zrobiono go konsulem na lat pięć, dyktatorem na rok jeden. Po szczęśliwem dokończeniu wojny Afrykańskiej, w której republikanie stanowezo pokonani zostali, został Cezar dyktatorem na dziesięć lat, dostał 72 liktorów, i kurulskie krzesło w senacie obok konsulów; na Kapitolu wzniesiono posąg jego stojący na kuli ziemskiej, z napisem: półbogowi. Gdy powrócił do Rzymu po wojnie w Hiszpanii, gdzie resztki stronników Pompeiusza wyginęły, został dyktatorem na całe życie, konsulem na lat 10, i pozwolono mu tytuł imperatora i najwyższego kapłana przenieść na swoich potomków. Dozwolono mu chodzić zawsze w stroju tryumfatora z wieńcem na głowie; dano mu złote krzesło w senacie, pozwolono mu bić pieniądze ze swoim obrazem, nazwano trybus i jeden miesiąc jego imieniem, postawiono mu jeden posąg złoty obok królów i Brutusa, a drugi w świątyni Kwiryna z napisem: nie-

śmiertelnemu bogowi — ustanowiono osobnego kapłana dla kultu jego osoby.

Te nadzwyczajne honory, jeżeli z jednej strony dowodzą upadku tradycji republikańskiej, to z drugiej strony okazują, jak potrzebnym był Cezar dla państwa. Wywołała je radość z jego zwycięstwa a zarazem troskliwość o zabezpieczenie trwałości nowego porządku. Nie sama tylko Italia i prowincje były zadowolone z nowego stanu rzeczy, co nawet i najzręśliwszy republikanin przyznać musiał. — (*Neque provinciae illum rerum statum abunabant suspecto senatus populique imperio, ob certamina potentium et avaritiam magistratum invalido legum auxilio. Annal. I. 2.*) ale i rzymscy obywatele pragnący spokoju i uregulowania stosunków, godzili się w milczeniu z tym stanem. Cezar reprezentował pokój. (*Non tam sua, quam rei publicae — mawiał Cezar — interesse uti salvus esset; rempublicam si quid sibi eveniret, neque quietam fore... Sueton Caes. 86*).

Pozostał nam z tego czasu dokument: list otwarty do Cezara, pisany być może, ręką przyjaciela i doradcy, ręką Salustiusza, z którego można nie tylko wnosić, jak się stronnicy Cezara na jego stanowisko zapatrywali, ale jakie pojęcie miał sam Cezar o swoim posłannictwie.

„Potężne i zwycięskie panowanie ludu rzymskiego — pisze Salust — popadło w starość zgrzybiałą... Gdyby chorobą jaką albo zrządzeniem losu skonało, cały świat spustoszałby wśród wojen i rzezi... W interesie pokoju świata powinien Cezar ująć najwyższą władzę... Obowiązkiem jego jest uspokoić i uorganizować ziemię i morza — w samym zaś Rzymie, gdzie oligarchia dotychczas swawolnie panowała, należałoby wzmocnić senat przez zwiększenie liczby członków i zaprowadzenie tajnego głosowania. Lud rzymski podzielony na liczne fackeje, potrzeba zorganizować przez wprowadzenie w skład jego nowych obywateli, wybranych z pomiędzy najznakomitszych mieszkańców prowincyj. Tym sposobem wszyscy będą dążyć do wolności, bo jedni będą się starali zachować ją, a drudzy nabyć dla siebie... Nie jestem tak bezrozumny — kończy Salust — abym nie wiedział, jaką burzę na siebie ściągniesz: szlachta wykrzyknie z oburzeniem, że to chaos, że gotujesz przyszłą

niewolę, że to przemiana wolnego państwa w królestwo, jeśli łaską i dobrodziejstwem jednego człowieka tak wielka ilość ludzi dostanie prawo obywatelstwa..“

Cezar zrobił więcej, bo nietylko najznakomitszym mieszkańcom prowincyi, ale wielu miastom, a nawet ludom całym nadał prawo rzymskie, łacińskie lub italskie, stosownie do zasług położonych w wojnie z Pompejuszem. 80.000 obywateli wysłał na kolonie zamorskie, cały jeden legion złożony z żołnierzy gallickich, dostał pełne obywatelstwo. Z senatu wykreślił wszystkich obwinionych o zdrzerstwo prowincyi i podniósł liczbę senatorów do 900, wprowadzając do tego sanctuarium rzeczpospolitej, z przerażeniem ludu rzymskiego, Gallów, Hiszpanów a przedewszystkiem swoich generałów.

Działalność tego człowieka rzucała, jak słońce wiosenne, ożywcze promienie na zamarzlą ziemię; otwierała zdumionęj wyobraźni ludzkiej nowe nieznane widnokreśli, budziła poczucie ludzkości. zaspokajała potrzeby serca. Trzeba by się przenieść w owe czasy, aby pojąć uczucia ludzi, którzy mimo bogactw i wykształcenia czuli się niewolnikami bez praw, igraszką w rękach jednego miasta — teraz obdarzeni wolnością, przypuszczeni do równości z panami świata, zrównani z królami ziemi, wezwani do współdziałania w pracy około pokoju i szczęścia wspólnego wszystkim, ujrzeli nagle bogów tylko i prawo i stróża tego prawa nad sobą. Czegoś podobnego nie znał, ani pamiętał świat starożytny. Znano dosyć miast wolnych, które nad podbitymi srogo panowały, ale państwa wielkiego i wolnego, gdzieby prawo panowało — nie było. Wystąpienie Cezara było w oczach podbitych ludów czem więcej, niż reformą polityczną — było religią.

Nie też dziwnego, że po całym Wschodzie i Zachodzie obiegały przepowiednie o zbliżającym się nowym porządku świata. Podług Latynów i podług widzenia Greków nadchodził złoty wiek wiecznego spokoju. Etruscy kapłani ogłosili Cezara: zamknięciem jednego dnia na świecie; inne sekty uważały w nim zorzę niebieskiego roku. Wschód miał inne nadzieje i proroctwa, ale wszystkie zgadzały się w tém, że przybędzie król, który połączy świat, narody i skończy okres wojen. W samym Rzymie miano słyszeć głośnie wołania, że się urodził pan

świata. Wiele z tych przepowiedni i nadziei ściągano do osoby Cezara. On zdawał się odpowiadać powszechnym oczekiwaniom, lud go miał za Boga, nie w czczém słowie, ale w przekonaniu, a ta aureola przeszła na adoptowanego syna Cezara.

Tak więc potrzeba, prąd ogólny, życzenia i nadzieje ludzkości, wydały reformatora dla Rptej, wydały człowieka, który połączył ludy w jedno państwo i przygotował świat na przyjęcie nauki Zbawiciela, którego ludzkość bezwiednie oczekiwała, a który jęj zniósł krolestwo niebieskie.

Kiedy Cezar padł pod nożami republikanów, przerażenie w Rzymie było straszne. Senat uciekł z kuryi, lud rozbiegł się po domach, a procesya spiskowych, którzy na ostrzach mieczów nieśli kapelusze jako znak przywróconej wolności, przeszła przez puste ulice miasta, bo mieszkańcy zamknęli się w przerażeniu po domach.

Obywatele z prowincyi, którzy w Rzymie w wielkiej liczbie mieszkali, przywdziali żalobę, płacz, narzekanie i przekleństwa we wszystkich językach napelniły miasto. Niechciano wierzyć, aby praca Cesara w niwecz obrócić się miała i proszono bogów aby zachowali przynajmniej Oktawiana, który się stał teraz przedmiotem ogólnej nadziei.

Konieczność cesarstwa okazała się w całej pełni, kiedy po zabiciu „tyrana“ jak zwano Cezara, wolności nie było. Nie szło już o to — powiada Monteskiusz — czy ma być cesarstwo, czy rzeczpospolita, ale o to, kto będzie panował.

Po zwycięstwie pod Filipi i Akcyum zasiadł na złotem krześle Cezara jego adeptowany syn Oktawian i kumulacją urzędów, przy poszanowaniu starych form rzeczpospolitej, rozpoczął panowanie.

Na pozór nic się nie zmieniło: widziano konsulów, pretorów, kwestorów i inne magistraty urzędujące zwykłym trybem. Senat zgromadzał się regularnie, zgromadzenia narodowe i ludowe funkcjonowały, jak za dawnych czasów. Cesarz, jak każdy obywatel oddawał głos swój w swoim trybus... ale w gruncie rzeczy cały porządek stary był wywrócony, (*Tacyt. Ann.* I. 4.) bo wszystko odbywało się według woli jednego.

Cóż stanowiło istotę tego przewrotu? Zapewnie nie kumulacja urzędów, o którą późniejsi cesarze, a nawet sam Okta-

wian, zupełnie nie dbali. Robili honory urządóm, przyjmując je, a chociaż nie jednemu z nich senat gotów był ofiarować koronę, żaden nie żądał tego. „Nie jestem królem“, powiedział Cezar, odrzucając koronę, „ale Cezarem“. Tytuł imperatora i prokonsula był niewątpliwie podstawą tej nowej władzy, dawał jej oparcie, ale nie racją bytu. Istotę władzy cesarskiej stanowił urząd trybuna i dlatego to od tego urzędu liczono lata panowania cesarzów rzymskich.

Jako trybun był cesarz sacrosanctus, był opiekunem, patronem, obrońcą i reprezentantem wszystkich obywateli rzymskich w obec starych praw rzeczpospolitej. Jego powaga i władza zmuszała senat do nadawania prawa obywatelstwa wszystkim, których przedstawił. W obec jego potęgi wszyscy byli równi, on bronił słabych, był stróżem praw. On nadawał nowym obywatelom godności i urzędy, bogacił ich, robił dowódcami legionów, napełniał nimi senat, a oni nawzajem byli powodem, że senat i wojsko, w którym oni większość stanowili, były na jego rozkazy. Tym sposobem powstała i ugruntowała się ta forma rządu...

„Im więcej znakomitych ludzi ze wszystkich stron rzeczpospolitej — tak miał radzić Mecenaz Augustowi — zbierzesz dokoła siebie, tém łatwiej będziesz mógł samowładnie panować. Narody podbite przekonają się, że państwo nie uważa je za niewolników i za istoty niższego rzędu; nabędą przekonania, że broniąc i miłując cesarza, bronią i kochają same siebie. Życzyłbym, aby wszyscy osiągnęli prawo obywatelstwa i czuli się dziećmi jednej matki, członkami jednego ciała, a ziemie swoje uważali za przedmieścia Rzymu“. (*Dio* LII. 19).

Sprawa ta stała się rzeczywiście zadaniem cesarstwa, ale niebyła łatwą do przeprowadzenia, bo i nowi obywatele byli zazdrośni o swoje prawa i nie chcieli je dzielić z drugimi.

Przed nadaniem obywatelstwa Italikom w r. 88, liczono 463.000 obywateli. W ostatnich czasach rzeczpospolitej 69 r. przed Chryst. było ich 900,000; listy cens. za Augusta 29 r. przed Chrys. wykazują 4,063.000, a w roku 14 po Chrystusie 4,937.000. (Baufort).

Następca Augusta zaprowadził surową administracją. Surowa dłoń podejrzliwego tyрана dotknęła ciężko mieszkańców Rzymu, ale prowincye czuły się swobodne i były przywiązane do cesarstwa. Za czasów tego cesarza mnóstwo obywateli z prowincyi przesiedliło się do stolicy i rywalizowali w sztuce i umiejętnościach z Rzymianami.

Klaudysz był ojcem dla prowincyi, osobliwie zachodnich i rozpowszechnił język łaciński po świecie (*Sueton Claud. 1*). Znane są jego słowa, którymi odebrał obywatelstwo pewnemu Licjczykowi: „Nie może być obywatelem rzymskim, kto nie umie rzymskiego języka“. (*Dio LX. 17*). Za jego panowania liczono już 6,944.000 obywateli, co razem z kobietami i z dziećmi wyniesie około 20 milionów. Widziano Gallów, Hiszpanów, Greków i Bretonów w senacie, a mowa cesarska w senacie, w której dowodził potrzeby nadania obywatelstwa Gallom, kończyła się tymi charakterystycznymi słowy: „....Dlaczego tak potężne państwa, jak Sparta i Ateny upadły, jeśli nie przez to, że uważały za obcych mieszkańców podbitych narodów. Nasz Romulus działał mądrze, kiedy w jednym dniu nieprzyjaciół Rzymu zamienił w rzymskich obywateli“. (*Tacyt. Ann. XI. 24*)

Jak Klaudysz zachodem, tak Nero wschodem się opiekował i dlatego prowincye wschodnie były do niego tak przywiązane.

Za czasów Ottona, Galby i Witelliusza zaczęły już całe prowincye brać czynny udział w wojnach domowych. Galba miał Gallię i Hiszpanię po swęj stronie, Afryka i Italia oświadczyły się za Ottonem; Illiryja i Wschód za Wespazyanem.

Po śmierci Domicyana i wygaśnięciu domu Flawiuszów, rozpoczyna się nowy okres cesarstwa. Prowincye zaczynają brać stanowczo przewagę w Rzymie i dają cesarzów państwu jedna po drugiej. Z rodzin tych cudzoziemskich cesarzów tworzy się wielka arystokracja państwa; różnorodne religie, zwyczaje, tradycje, prawa, zlewają się powoli w jedną całość—w państwie tworzy się naród.

Kreteńczyk Nerwa, Hiszpan Trajan i Hadryan, również z Hiszpanii przechodzący, rozpoczęli szereg cudzoziemców. Ten ostatni „*Locupletator orbis*“ zwany, zajmował się nie tylko dobrobytem, ale i przeszłością wszystkich prowincyi państwa.

Antonin z Gallii Narbo „*Amplificator civium*“ zwany, po nim Marek Aureliusz z rodziny hiszpańskiej za Klaudiusza w Rzymie osiadłej, powziął myśl, jak się w swych Księgach Myśli wyrażał, myśl rządu opartego na równych prawach dla wszystkich. „Pod twymi rządami, mówił doń jeden z oratorów greckich, wszystko otwarte dla wszystkich: kto godnym urzędu i publicznego zaufania, ten przestaje być uważanym za obcego. Ustanowileś administracją w państwie, jakby gospodarstwo jednego domu“. Niegodny syn Marka Aureliusza kończy okres cesarzów zachodnich, pod których rządami Gallonie, Brettoni i Hiszpanie nie tylko zasiadali w senacie, ale piastowali najwyższe urzędy wojskowe i cywilne w Italii i po innych prowincjach i stanowili główny rdzeń gwardyi pretoryańskiej. Wprowadzili oni do Rzymu zwyczaje i wyobrażenia swoich stron i Zachód zjednoczyli z Italią.

Od czasu Komoda zaczął Wschód i Afryka brać górę w państwie. Najwięksi prawnicy, jak Livius Julianus i Fronto urodzili się w Afryce, a kiedy po śmierci Pertinaxa cały świat rzymski podzielił się pomiędzy dwóch pretendentów: Albina i Sept. Sewera, obaj ci ludzie byli Afrykanami.

Rodzina Sept. Sewera i jego sryjskiej żony Julii Domny złączyła z Rzymem cały Wschód w ten sam sposób, jakim poprzednio Zachód został złączony. — Surowy Afrykanin nie rozumiał już republikańskich form i zaprowadził panowanie wojskowe. Książęta wschodu zasiedli w senacie, wprowadzono do Rzymu nieznanych bogów, obrządki i zwyczaje wschodu, a gwardya pretoryańska rekrutowała się z wybrańców wszystkich legionów państwa.

Syn Sewera, Antoninus Karakalla, wprowadził Egipcyanów do senatu i oddawał im konsulat; stawiał posągi na cześć Hannibala i przyjął imię wielkiego syna Filipa. Nareszcie podjął myśl ojca swego i wszystkim mieszkańcom państwa rzymskiego nadał obywatelstwo. (*In orbe romano qui sunt, ex constitutione Imp. Antonini civis romani effecti sunt. Ulp. L. 17. De statu hom.*).

Krewniacy Domny: Heliogabal, kapłan słońca w Emezie i Alexander Sewerus, a wreszcie obaj Gordiani wyniesieni przez

afrykańskie legiony, i Filip, Arab, kończą panowanie cesarzów Wschodu.

Pozostawała jeszcze środkowa część państwa, Moesya, Tracya, Illirya, Dalmacya, które dotąd nie spłynęły w całość państwa, nieodegrały wybitnej roli w cesarstwie. Po nieszczęśliwem panowaniu Decyusza, Waleriana i Galiena, kiedy wszystkie niemal prowincye w Europie, cała Azya i Afryka, oderwały się od Rzymu i utworzyły osobne państwa, rządzone przez własnych imperatorów, którzy nie wstydzieli się wzywać pomocy barbarzyńców, walczyć na ich czele z wojskami cesarstwa i ośmielać ich do napadów; kiedy okropna zaraza, zabrawszy niemal połowę ludności, zamieniła państwo w fantom dawniej wielkości, które się rozchodziło jak mgła, w ciało na wpół umarłe, gotowe do zupełnego rozkładu; kiedy państwo potrzebowało nie królów nie cesarzów, ale silnego ramienia obrońcy, jakiegokolwiek stanu, rodu i urzędu — wtedy to część środkowa państwa okazała się najżywotniejszą, najzdrowszą jego częścią i odrodziła go męską siłą, karnością i wytrwałością mieszkańców. Cały szereg wielkich wojowników zrodzonych w chatach wieśniaczych Illiryi, zasiadł na tronie cesarskim. Oni to w przeciągu 30 lat przyprowadzili państwo do dawniej świetności i niebywałej jedności, i zasłużyli sobie na nazwę odnowicieli rzymskiego świata.

Był to okres przejściowy, który się zakończył panowaniem Dioklecjana.

Cesarz ten, odparłszy barbarzyńców i zabezpieczywszy granice państwa, nadał cesarstwu stałe formy, zrobił z cesarstwa, które było dotąd principatem (*Michelet Fragments*) monarchią z bożej łaski. Obalił ostatnie wspomnienia i tradycye rzeczpospolitej; zwinął stanowczo pretorianów, poddał rozdzielone legiony pod komendę dowódców wyzutyh z wszelkiej cywilnej władzy i usunął w ten sposób tyranią wojska, która od czasów Sewera istniała niemal jakby instytucya państwa. Rzym przestał być stolicą, wszystkie prowincye i wszyscy obywatele zrównani zostali w prawach i obowiązkach, cesarz przywdział dyadem królów Azyi, zabezpieczył następstwo ustanowieniem Augustów i Cezarów, zjednoczył prawodawstwo i rząd w swojej osobie, usunął obywateli od współdziałania w sprawach

publicznych, i oparli się na legionach płatnych urzędników, stworzył administracyą, o jakiej świat starożytny nie miał dotąd wyobrażenia. Mistyczny nimbus otoczył najwyższego władcę, który całym zachowaniem starał się uwydatnić, że nie jest ani obywatelem, ani żołnierzem, ale wyższą istotą. On pierwszy, jak wspomniałem, wprowadził pojęcie władzy z ręki Boga, stworzył monarchią i dwór, który w dalszym rozwoju, służył za wzór średniowiecznym monarchom europejskim.

Urządzenia jego były tak potężne, tak zastosowane do potrzeb i natury państwa rzymskiego, że żyły i kwitły jeszcze na gruzach cesarstwa, które wieki przetrwało i byłoby może długo jeszcze trwało w nierozzerwanej całości, gdyby nie wypadki, w obec których żadne dzieło rąk ludzkich utrzymać się nie mogło.

Przebiegłszy dzieje powstania i rozwoju cesarstwa, widać wyraźnie, że ono wywołane zostało potrzebą i interesem całej niemal ludności rzymskiego państwa. Mała garstka straciła, ale miliony zyskały. Już za Grachów rzeczpospolita nie była *res publica*, bo była wyłączną własnością ciasnego kółka *optimatów*, którzy chciwością i niesnaskami Rzym do upadku prowadzili. Wiadomo, jakimi sposobami starali się obaj Grachowie i Druzus wytworzyć wolny stan średni. Nieudało się, i zdaniem mojem, rzeczpospolita była za słabą, aby mogła być znieść jakąkolwiek reformę. Dopiero kiedy Italicy wystąpieniem swoim weszli w skład państwa i pociągnęli na tę drogę prowincye, dopiero wtedy udało się przeprowadzenie reformy, i powstało cesarstwo, które milionom ludzi nadało prawo obywatelstwa i zabezpieczyło istnienie państwa przez długie wieki.

W obec tych faktów, skargi i żale republikanów rzymskich z powodu utraconej wolności nie budzą sympatyj; pochwały z ich ust lub ostra krytyka panowania poszczególnych cesarzów rodzą uprawnione podejrzenia.... historia śledzi coraz uważniej powstanie i wzrost tej potężnej instytucji, która dokazała więcej, niż rzeczpospolita; i dokonała czynów, o jakich świat starożytny nie miał wyobrażenia. Widziano wielkie i potężne państwa stworzone podbojem i utrzymywane gwałtem;

widziano wolne rządy o rozmaitych formach, powstałe na małych przestrzeniach; widziano związki miast i drobnych narodów — ale tak rozległego państwa z rządem opartym na prawie (Justynian *De jure naturali* oświadcza, że rozkazy cesarskie przeciwne prawu niemają znaczenia. Teodozjusz i Walentinian (*C. 4. de legib.*) ogłaszają, że godnem jest majestatu poddać się prawu, bo władza cesarska na poszanowaniu prawa polega, prawo wyższe jest od potęgi władzy) i korzyściach obywateli, rządu, któryby podbite osady zamienił w obywateli, różnorodne szczepy w naród — tego starożytność nie widziała. Ale aby ocenić znaczenie cesarstwa, trzeba się otrząść z sympaty i uprzedzeń do pewnych form rządu i uważać z Arystotelesem tę formę rządu za najlepszą, która najlepiej odpowiada potrzebom i usposobieniu większości.

I.

Skład grona nauczycieli przy końcu roku szkolnego 1880.

1. **Zygmunt Samolewicz**, doktor filozofii, kawaler orderu Franciszka Józefa, dyrektor, uczył języka greckiego w kl. IV b, tygodniowo godzin 4
2. **Jan Kruszyński**, profesor, uczył prop. filoz. w kl. VIII, historii i geogr. w kl. IV a, V, VI i VIII, tygodniowo godzin 16
3. **Edward Hamerski**, profesor, prywatny docent języka i literatury niemieckiej w Akademii politechnicznej, członek komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na jednorocznych ochotników, uczył geografii w kl. I c, języka niemieckiego w kl. III a, III b i VIII, tygodniowo godzin 15
4. Ksiądz **Edward Willomitzer**, profesor, uczył religii rit. lat. w kl. III a, IV a, V, VI, VII, VIII, języka niemieckiego w kl. VI, tygodniowo godzin 17
5. **Seweryn Stoeger**, profesor, gospodarz klasy II a, uczył (do 8 maja) języka niemieckiego w kl. II a, w II b, historii i geografii w klasie IV b i VII, tygodniowo godzin 17
6. Ksiądz **Onufry Łepki**, profesor, radca konsystorski, uczył religii rit. gr. w kl. I — VIII, tygodniowo godzin 16
7. **Franciszek Próchnicki**, profesor, gospodarz kl. VIII, uczył języka polskiego w kl. VII i VIII, języka łacińskiego i greckiego w kl. VIII, tygodniowo godzin . . . 16
8. **Edward Fiderer**, profesor, zawiadowca biblioteki dla nauczycieli, gospodarz kl. VI, uczył języka łacińskiego w kl. VI, języka greckiego w kl. III b i VI, tyg. godz. 16
9. **Ignacy Petelenz**, doktor filozofii, profesor, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył matematyki w kl. I a, VI, historii natur. w kl. I a, II a, II c, III a i V, tygod. god. 16
10. **Ludwik Kubala**, doktor filozofii, profesor, uczył prop. fil. w kl. VII, języka polskiego w kl. II a i V, historii i geografii w kl. II a i II b, tygodniowo godzin . . 16

11. **Wiktor Kłak**, profesor, gospodarz klasy III b, uczył języka łacińskiego w kl. II a i III b, języka polskiego w kl. II a, tygodniowo godzin 17
12. **Józef Czernecki**, profesor, zawiadowca biblioteki dla młodzieży, gospodarz kl. V, uczył języka niemieckiego w kl. I b i (od 8 maja) w kl. II a, języka łacińskiego i greckiego w kl. V, tygodniowo godzin 22
13. **Antoni Filipowski**, nauczyciel, zawiadowca gabinetu fizycznego, gospodarz klasy IV a, uczył fizyki i matematyki w kl. IV a, VII i VIII, tygodniowo godzin . . 17
14. **Tomasz Sołtysik**, nauczyciel, gospodarz klasy VII, uczył języka łacińskiego w kl. I b i VII, języka greckiego w kl. VII, tygodniowo godzin 17
15. **Franciszek Terlikowski**, nauczyciel, gospodarz kl. III a, uczył języka łacińskiego w kl. III a i IV a, języka greckiego w kl. IV a, tygodniowo godzin 16
16. **Adolf Zajączkowski**, egzaminowany zastępca nauczyciela, uczył matematyki w kl. II a, II b, II c, IV b i V, fizyki w kl. IV b, tygodniowo godzin 19
17. **Józef Drzewicki**, egzaminowany zastępca nauczyciela, uczył geografii w kl. I b, geografii i historii w kl. II c i III a, języka polskiego w klas. I b, III a i IV a, tygodniowo godzin 19
18. **Hipolit Parasiewicz**, egzaminowany zastępca nauczyciela, gospodarz kl. I b, uczył historii naturalnej w kl. I b, I c, II b i VI, fizyki w kl. III b, matematyki w kl. I b, I c i III b, tygodniowo godzin 19
19. **Roman Palmstein**, egzaminowany zastępca nauczyciela, uczył języka polskiego i łacińskiego w kl. I a, języka greckiego w kl. III a, tygodniowo godzin 16
20. **Karol Rawer**, egzaminowany zastępca nauczyciela, zawiadowca biblioteki dla ubogich uczniów, gospodarz klasy I c, uczył języka polskiego w kl. I c, III b i VI, języka niemieckiego w kl. I c, historii i geografii w klasie III b tygodniowo godzin 18
21. **Mieczysław Zaleski**, egzaminowany zastępca nauczyciela, gospodarz kl. I a, uczył języka niemieckiego w kl. I a, V i VII, geografii w kl. I a, a od 8 maja także historii i geografii w kl. IV b, tygodniowo godzin . . 21
22. **Edward Charkiewicz**, egzaminowany zastępca nauczyciela, gospodarz kl. IV b, uczył języka łacińskiego i polskiego w kl. IV b, języka niemieckiego w kl. IV a i IV b, tygodniowo godzin 17
23. **Maciej Świtalski**, egzaminowany zastępca nauczyciela, gospodarz kl. II c, uczył języka łacińskiego i polskiego

- w kl. II c, języka niemieckiego w kl. II c i (od 8 maja)
w kl. II b, tygodniowo godzin 21
24. **Stanisław Zaremba**, zastępca nauczyciela, gospodarz
kl. II b, uczył języka łacińskiego w kl. I c i II b, ty-
godniowo godzin 16
25. Ksiądz **Stanisław Wiśniowski**, zastępca nauczyciela,
uczył religii rit. lat. w kl. I a, I b, I c, II a, II b,
II c, III b i IV b, tygodniowo godzin 16
26. **Ludwik Szul**, aplikant zawodu nauczycielskiego, uczył
matematyki w klasie III a, tygodniowo godzin 3
-

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych.

1. Nauczyciele geografii i historii w kl. III, IV, VI i VII
uczyli w każdej z tych klas historii kraju rodzinnego
tygodniowo po godzinie 1
2. Ksiądz **Onufry Łepki**, jak powyżej, uczył języka ru-
skiego w 2 oddziałach, tygodniowo godzin 2
3. **Franciszek Próchnicki**, jak powyżej, uczył kaligrafii,
tygodniowo godzin 2
4. **Seweryn Stoeger**, jak powyżej, uczył języka francu-
skiego w 3 oddziałach, tygodniowo godzin 6
(Od 8 maja zastępował go Edward Charkiewicz).
5. **Stanisław Zaremba**, jak powyżej, uczył gimnastyki
w 4 oddziałach, tygodniowo godzin 6
6. **Stefan Grzywiński**, uczył śpiewu w 2 oddziałach,
tygodniowo godzin 4
7. **Karol Młodnicki**, nauczyciel w męskim seminarium
nauczycielskim, uczył rysunków w 3 oddziałach tygo-
dniowo godzin 6
8. **Józef Polński**, uczył stenografii w 2 oddziałach ty-
godniowo godzin 2
-

Zmiany w gronie nauczycieli w ciągu roku szkolnego 1880.

Z początkiem roku szkolnego 1880 weszło we Lwowie w życie czwarte gimnazjum, w miejsce tak zwanęj sekcji bernardyńskiej, która przez cztery lata wchodziła w skład gimnazjum Franciszka Józefa. Skutkiem tego musiała nastąpić znaczna redukcya nauczycieli tutejszego gimnazjum, które przy końcu roku szkolnego 1879 liczyło 44 sił nauczycielskich.

Jakoż już podczas feryi otrzymali uwolnienie z tutejszego zakładu: profesor Franciszek Hoszowski i nauczyciel ksiądz Dr. Zygmunt Lenkiewicz, reskrytem Wys. Min. Wyznań i Oświec. z dnia 18 maja 1879 r. do l. 19573 przeniesieni do czwartego gimnazjum lwowskiego; następnie nauczyciele Włodzimierz Alexandrowicz i Ignacy Kościński, reskrytem Wys. Min. W. i O. z dnia 15 lipca 1879 roku l. 8377 przeniesieni do gimnazjum przemyskiego.

Natomiast objeli obowiązki jeszcze przed rozpoczęciem roku szkolnego nauczyciele: Tomasz Sołtysik, Franciszek Terlikowski i profesor Józef Czernecki, przeniesieni do tutejszego gimnazjum, pierwszy reskrytem Wys. Min. W. i O. z dnia 18 maja 1879 l. 19573, dwaj drudzy reskrytem z dnia 21 czerwca 1879 r. l. 8378.

Na dniu 1 września 1879 r. otrzymali uwolnienie z tutejszego gimnazjum zastępcy nauczycieli: Michał Bogusz, Józef Wasilkowski, Dominik Machnowski, Włodzimierz Szuchiewicz, Aleksander Radecki i Roman Uhma, rozp. Wys. Rady szk. kraj. z dnia 26 sierpnia 1879 l. 8188 przeniesieni do czwartego lwowskiego gimnazjum; Leon Ciliński, Tomasz Garlicki i Leon Guńkiewicz, przeniesieni rozp. Wys. Rady z dnia 26 sierpnia 1879 l. 8245 do gimnazjum stanisławowskiego; Dr. Roman Maurer, Kazimierz Górski, Jan Lityński i Włodzimierz Bańkowski, rozp. Wys. Rady szk. kraj. z dnia 26 sierpnia 1879 l. 8187 przeniesieni do gimnazjum brodzkiego.

Zastępca nauczyciela Franciszek Tomaszewski, mianowany rzeczywistym nauczycielem w gimnazjum przemyskiem reskrytem Wys. Min. W. i O. z dnia 30 sierpnia 1879 r. l. 13539 otrzymał uwolnienie od obowiązków w tutejszém gimnazjum dnia 19 września 1879 r.

Zastępca nauczyciela Jan Werchratski, mianowany rzeczywistym nauczycielem w gimnazjum stanisławowskiem reskrytem Wys. Min. W. i O. z dnia 30 sierpnia 1879 l. 13536, otrzymał

uwolnienie od obowiązków w tutejszem gimnazyum dnia 22 września 1879 r.

Przeniesiony reskrytem Wys. Minist. W. i O. z dnia 30 sierpnia 1879 l. 13678 do tutejszego gimnazyum profesor Wiktor Kłak objął obowiązki na dniu 6 października 1879.

Na tymże dniu otrzymali uwolnienie przeniesieni rozp. Wys. Rady szk. kraj. z dnia 20 września 1879 l. 9957 do czwartego lwowskiego gimnazyum zastępcy nauczycieli Jan Rygiel i Franciszek Kandefer.

II.

Program nauki.

A. Przedmioty obowiązkowe.

Klasa I.

Religia 2 godziny tygodniowo. Zasady katolickiej wiary i obyczajów.

Język łaciński 8 godz. tygod. Nauka o prawidłowych formach deklinacji i konjugacji w połączeniu z praktycznymi ćwiczeniami. Począwszy od listopada co tydzień jedno zadanie szkolne, niekiedy domowe.

Język polski 3 godz. tyg. Nauka o zdaniu pojedynczem. Główne zarysy deklinacji i konjugacji; najważniejsze zasady głosowni praktycznie przy nauce deklinacji i konjugacji. Odmiana zaimka, przymiotnika i liczebnika. Czytanie wypisów, opowiadanie i deklamacya; trzy zdania miesięcznie, na przemian domowe lub szkolne.

Język niemiecki 6 godz. tygod. Pojęcia wstępne. Odmiana rzeczowników, przymiotników, zaimków, liczebników; odmiana słów posiłkowych i słabych we wszystkich czasach strony czynnej i biernej. Szyk prosty i przestawny. Czytanie, rozbiór i tłumaczenie odpowiednich przykładów. Wygłaszanie z pamięci ciągłych ustępów. Co tydzień zadanie szkolne, od czasu do czasu domowe.

Geografia 3 godz. tygod. Pojęcia wstępne z geografii matematycznej i fizycznej, orografia, hydrografia, topografia, główne pojęcia z geografii politycznej. Rysowanie map na tablicy i papierze.

Matematyka 3 godz. tygod. W pierwszym półroczu tylko arytmetyka, w drugim arytmetyka i geometrya naprzemian. Dziesiętny układ liczb, cztery działania liczbami całkowitemi i dziesiętnymi, rachunek liczbami wielogatunkowymi. Pojęcie ilości przestrzennych. Kąty, trójkąty. Liczne ćwiczenia domowe, co miesiąc zadania szkolne.

Historya naturalna 2 godz. tygod. W pierwszym półroczu opisanie ważniejszych, szczególnie krajowych zwierząt ssących; porównywanie i zbieranie opisanych gatunków w rodzaju i rodziny. W drugim półroczu opisanie typowych form zwierząt bezkręgowych i zbieranie opisanych gatunków w rodzaju i rodziny.

Klasa II.

Religia 2 godziny tygodniowo. Historya starego testamentu.

Język łaciński 8 godz. tygod. Nauka odmian nieprawidłowych, przysłówki, przyimki, spójniki, coniugat., periphrast., gerundium, gerundivum, acc. cum infinit., ablat. absol. zdania skutkowe, celowe, czasowe z cum. Zadania jak w kl. I.

Język polski 3 godz. tygod. Nauka deklinacji i konjugacji. Stopniowanie przymiotników. Nauka o zdaniu nagiem i rozwiniętem. Składnia zgody. Czytanie wypisów, opowiadanie, deklamacya. Zadania 2 miesięcznie, naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki 5 godz. tygod. Powtórzenie przedmiotu wyłożonego w kl. I. Odmiana czasowników mocnych, strona bierna, używanie bezokolicznika; przysłówki, przyimki, spójniki. O szyku. Czytanie, tłumaczenie, opowiadanie, deklamacya. Ćwiczenia piśmienne jak w kl. I.

Historya 2 godz. tygod. Historya starożytna sposobem biograficznym.

Geografia 2 godz. tygod. Szczegółowa geografia Azji i Afryki. Pionowy i poziomy kształt i hydrografia Europy; szczegółowy opis południowej i zachodniej Europy.

Matematyka 3 godz. tygod. Arytmetyka. Podzielność liczb; działania ułamkami zwyczajnymi, stosunki, proporcye, re-

gula trzech pojedyncza, miary, wagi i monety. Geometrya: własności trójkątów i wieloboków; obliczanie powierzchni, równość i podobieństwo figur prostokreślnych. Częste ćwiczenia domowe. Co miesiąc zadania szkolne.

Historya Naturalna 2 godz. tygod. Pierwsze półrocze zoologia. Krótkie powtórzenie materiału z klasy pierwszej. Ptaki, gady, płazy i ryby w ten sam sposób przerabiane, jak w kl. I. Drugie półrocze botanika. Opisanie najważniejszych gatunków roślin jawnokwiatowych, przeważnie krajowych dziko rosnących; porównywanie i zbieranie gatunków w rodzaje i rodziny. Z roślin skrytokwiatowych tylko kilka najważniejszych i najpospolitszych form.

Klasa III.

Religia 2 godziny tygodniowo. *Historya nowego zakonu.*

Język łaciński 6 godzin tygod. Z gramatyki składnia zgody i przypadków. Z Korneliusa Neposa czytano żywoty: Miltiadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lysandra, Konona, Pelopidesa, Katona, Hannibala, Cymona, Trasybula, Attyka. 3 zadania miesięcznie, naprzemian domowe i szkolne.

Język grecki 5 godz. tygod. Odmiana imion i słów aż do perfectum activi. Tłómaczenie z greckiego języka na polski i odwrotnie. W drugiem półroczu dwa zadania miesięcznie, na przemian domowe i szkolne.

Język polski 3 godz. tygod. Z gramatyki składnia zgody i rządu; nieodmienne części mowy; pisownia; nauka o zdaniu złożoném; interpunkcja; czytanie III tomu wypisów, uczenie się na pamięć, opowiadanie, deklamacya. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Powtórzenie gramatyki z kl. I i II; składnia zgody i rządu. Powtórzenie szyku. Czytanie, tłómaczenie, opowiadanie, uczenie się na pamięć z wypisów. Miesięcznie trzy zadania, naprzemian domowe lub szkolne.

Historya 1 godzina tygod. *Dzieje średniowieczne tukiem biograficznym.*

Geografia 2 godz. tygod. Szczegółowa geografia Europy środkowej, wschodniej i północnej z wykluczeniem monarchii austriacko-węgierskiej, geografia Ameryki i Australii.

Matematyka 3 godz. tygod. Arytmetyka: cztery działania literami, potęgowanie całych liczb i ułamków; pierwiastko-

wanie kwadratowe i sześciennie. Geometrya: podobieństwo trójkątów i wieloboków; nauka o kole. Częste ćwiczenia domowe; co miesiąc zadanie szkolne.

Nauki przyrodnicze 2 godz. tygod. W pierwszém półroczu mineralogia. Opisanie i porównywanie najważniejszych gatunków minerałów ze szczególném uwzględnieniem krajowych. W drugiem półroczu fizyka: ogólne i szczególne własności ciał, ciepło i chemia.

Klasa IV.

Religia 2 godz. tygod. Nauka o obrzędach kościoła katolickiego.

Język łaciński 6 godz. tygod. Gramatyka: nauka o trybach i czasach, infinitivus, oratio obliqua, participium, gerundium, supinum. Ćwiczenia do tłumaczenia z języka polskiego na łaciński. Czytano z *Cemment. Caesar. de bello gallico* ks. I do rozdz. 29, ks. II i IV. Trzy zadania miesięcznie, na przemian domowe lub szkolne.

Język grecki 4 godz. tygod. Perfectum i aoristus pass. czasowników zakończonych na ω , czasowniki na μ ; czasowniki nieprawidłowe. Tłumaczenie z języka greckiego na polski i odwrotnie. Tłumaczenie ciągłych ustępów, Miesięcznie dwa zadania.

Język polski 3 godz. tygod. Powtórzenie i uzupełnienie gramatyki z lat poprzednich, nauka o zdaniu złożoném, o szyku, o interpunkcyi szczegółowo. Powtórzenie i ugrupowanie najważniejszych zasad stylistyki; poznanie najgłówniejszych figur retorycznych; głównejsze rodzaje stylu; o wierszowaniu. Czytanie IV tomu wypisów, uczenie się na pamięć, deklamacya. Miesięcznie dwa zadania, naprzemian domowe lub szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Powtórzenie i uzupełnienie składni; składnia słowa, czytanie, tłumaczenie, uczenie się na pamięć. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne na przemian.

Historya i geografia 4 godz. tygod. W pierwszém półroczu historia nowożytna; w drugiem półroczu szczegółowa geografia i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej.

Matematyka 3 godz. tygod. Arytmetyka: stosunki i proporcye, procenta proste i złożone; rachunek spółki, reguła terminu, rachunek mieszaniny, zrównania pierwszego stopnia o jednej i dwóch niewiadomych.

Fizyka 3 godziny tygodniowo. Mechanika ciał stałych, ciekłych i lotnych, magnetyzm, elektryczność, akustyka, optyka.

Klasa V.

Religia 2 godzin tygodniowo. Dogmatyka ogólna.

Język łaciński 6 godz. tygod. Czytano Liv. ks. XXI rozdz. 1—63. Ovidius: Met I, 89—162; I, 163—415; VI, VII, 1—158; VI, 146—312; VIII, 611—729; XI, 1—84. Trist. I, El. 3; ex Epis. Heroidum ep. I.; ex libris Amorum ks. I el. 15; ex libris Pastorum IV, 809—862.

Z gramatyki powtórzono naukę o przypadkach. Prozodya i metryka. Tłómaczenie przykładów Jerzykowskiego. Co dwa tygodnie zadanie domowe, co miesiąc szkolne.

Język grecki 5 godz. tygod. Czytano z Chrestomatyi Xenofonta wyd. Borzemskiego z Anabasis i Cyropedyi po dwa ustępy a jeden z Pamiętników Sokratesa; z Iliady Homera ks. I w. 300. Z gramatyki składnia od początku do przyimków włącznie z tłómaczeniem odpowiednich ustępów. Co miesiąc zadanie szkolne lub domowe.

Język polski 3 godz. tygodn. Czytanie celniejszych ustępów z staropolskich pomników literatury, następnie czytanie połączone z rozbiorem historyczno-literackim celniejszych ustępów z pisarzy złotego wieku literatury polskiej podług przykładów i wzorów Mecherzyńskiego wydanie II tom I, z uwzględnieniem biografii autorów. Uczenie się na pamięć niektórych ustępów. Co trzy tygodnie zadanie domowe lub szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Czytanie wypisów Jandaurka t. I ze stosownem objaśnieniem gramatycznem i stylistycznem. Tłómaczenie wybranych ustępów z języka polskiego na niemiecki. Ćwiczenia w opowiadaniu i uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. Co trzy tygodnie zadanie domowe lub szkolne.

Historya i geografia 4 godz. tygod. Dzieje starożytne aż do Augusta, odpowiednie działy z geografii starożytnej.

Matematyka 4 godz. tygod. Algebra: system liczbowy; pojęcie różnych operacji rachunkowych i ilości; cztery działania; podzielność liczb; ułamki zwykłe i dziesiętne, ułamki łączuchowe zstępujące. Geometrya: planimetrya cała. Co miesiąc zadanie szkolne.

Historya naturalna 2 godz. tygodn. W pierwszym półroczu mineralogia; krystalografia; fizyczne i chemiczne własności minerałów; krótki przegląd systematyczny ważniejszych minerałów; zarys geologii, o ile czas na to starczy. W drugim półroczu botanika. Najważniejsze wiadomości z anatomii, organografii, fizjologii i systematyki roślin.

Klasa VI.

Religia 2 godz. tygod. Dogmatyka szczegółowa.

Język łaciński 6 godz. tygod. Czytano Sall. de coniur. Cati-
linae; Vergilii Aeneidos liber I, 1 — 201; II; z Georgik
Laudes Italiae i Laudes vitae rusticae. Wygłaszanie na pa-
mięć celniejszych ustępów z czytanych autorów. Z grama-
tyki powtórzono i uzupełniono naukę o słowie. Ćwiczenia
Jerzykowskiego. Zadania piśmienne jak w klasie V.

Język grecki 5 godz. tygodn. Z Homera Iliady przeczytano
ks. III i V. Z Odysei II, VII, VIII i IX. Z gramatyki
nauka o czasach i trybach. Ćwiczenia odpowiednie z Schenkla.
Zadania jak w klasie V.

Język polski 3 godz. tygodn. Czytanie celniejszych ustępów
z pisarzy wieku XVII i XVIII podług przykładów i wzor-
ów K. Mecherzyńskiego. Wyd. II. t. I. z uwzględnieniem
biografii autorów. Uczenie się na pamięć. Zresztą jak
w klasie V.

Język niemiecki 5 godz. tygod. Czytanie z wypisów Jandaurka
tomu II ze stosowném wyjaśnieniem gramatycznym i styli-
stycznym. Wolne wykłady uczniów na temat wskazany.
Uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. Co trzy tygo-
dnie zadanie domowe lub szkolne.

Historya i geografia 3 godz. tygod. Dzieje Rzymian od Au-
gusta. Dzieje średniowieczne.

Matematyka 3 godz. tygod. Algebra: stosunki, proporcye, po-
tegi. pierwiastki, logarytmy. Geometrya: stereometrya,
z trygometrii goniometrya. Co miesiąc zadanie szkolne.

Historya naturalna 2 godz. tygod. Zoologia systematyczna,
poczynając od najniższych form zwierzęcych. Pierwsze pół-
rocze: pierwoszczaki, jamochłony, szkarłupnie, robaki, człon-
konogie, mięczaki. Drugie półrocze: kręgowce, somatologia
człowieka.

Klasa VII.

Religia 2 godz. tygod., Etyka katolicko-chrześcijańska.

Język łaciński 5 godz. tygod. Czyt. Cic. orat. in Cat. 1; de imperio Gnei Pompei de officiis; Vergilii. Aen lib. VI. Ćwiczenia gramatyczno-stylistyczne według Przykładów Trzaskowskiego. Co dwa tygodnie zadanie domowe lub szkolne.

Język grecki 4 godz. tygod. Demostenesa II i III Philipp.; tragedia Sofoklesa Filoktet. Co 14 dni ćwiczenia gramatyczne przez całą godzinę (zdania warunkowe, czasowe, względne, imperativus, infinitivus, participium, partykuły). Co miesiąc zadanie domowe lub szkolne na przemian.

Język polski 3 godz. tygod. Wiek XIX. O życiu i pismach Ad. Mickiewicza (z dodatkiem całej szkoły Mickiewicza), K. Brodzińskiego, A. Malczewskiego, B. Zaleskiego, S. Goszczyńskiego. — Początki powieści. O życiu i pismach J. Ign. Kraszewskiego.

W całości z rozbiorem czytano: Mickiewicza Grażynę, Wallenroda, Farysa, Ode do młodości, Pana Tadeusza i Sonety krymskie. — Brodzińskiego Wiesława. — Malczewskiego Maryą.

Oprócz tego czytano z Wypisów K. Mecherzyńskiego wyjątki z dzieł wymienionych powyżej pisarzy.

Deklamacya. Co miesiąc zadanie domowe lub szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Czytano wybór ballad Schillera i Göthego, następnie Schillera Jungfrau von Orleans, Lessinga Emilia Galotti i Göthego Iphigenie auf Tauris, z wyjaśnieniem stylistyczném i estetycznym. Z prozy czytano Wypisy Sommera. Wykłady wolne. Co trzy tygodnie zadanie domowe lub szkolne.

Historya i Geografia 3 godz. tygod. Dzieje nowożytne.

Matematyka 3 godz. tygod. Algebra: Powtórzenie logarytmów, zrównania, kombinacye, twierdzenie binomialne. Geometrya: Powtórzenie i dokończenie trygonometrii i analityka.

Fizyka 3 godz. tygod. Ogólne własności ciał, ciepło, chemia, mechanika ciał stałych.

Logika 2 godz. tygod. Logika elementarna i zastosowana.

Klasa VIII.

Religia 2 godz. tygod. Historia kościoła katolickiego.

Język łaciński 5 godz. tygod. Horat. Carm. I, 1, 3, 14, 22, 24; II, 2, 3, 10, 14, 17, 20; III, 1, 2, 8, 25, 30; IV, 2, 3, 7, 9, 15; Epod. 2, 7; Sat. I, 1, 9; Epist. ad Pisones de arte poetica. — Tac. Annales lib. I i II. Ćwiczenia stylistyczne jak w klasie VII. Tłómaczono na język łaciński historią Weltera w tłóm. Sawczyńskiego. Zadania co 2 tygodnie domowe lub szkolne.

Język grecki 5 godz. tygod. Platona Apologia Sokatesa. Sofoklesa Edyp król. Co 4 godziny zadanie domowe lub szkolne.

Język polski 3 godz. tygod. Z literatury wiek XIX. Poezya od r. 1830. Historyografia. Nauki ścisłe.

Oprócz dotyczących wyjątków, umieszczonych w wypisach Mecherzyńskiego czytano w całości z rozbiorem: Fredry Geldhaba, Odludków i Zemstę; Korzeniowskiego Mnicha, Karpackich góralów, Żydów, Wąsy i perukę i Narzeczone; Słowackiego Jana Bieleckiego, Ojca zadumionych i Maryą Stuart. — Co miesiąc zadanie domowe lub szkolne.

Język niemiecki 4 godz. tygod. Czytano i objaśniono estetycznie Göthego Hermann und Dorothea, Schillera Wilhelm Tell, Brant von Messina, Demetrius. Ustępy z Wypisów Sommera. Wiadomości o pismach i życiu znaczniejszych autorów. Uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. Co miesiąc zadanie domowe lub szkolne.

Historia i geografia 3 godz. tygod. Dzieje monarchii austriackiej. W drugim półroczu geografia i statystyka monarchii austriacko-węgierskiej.

Matematyka 2 godz. tygod. Powtórzenie, uporządkowanie i zastosowanie na przykładach całego przedmiotu nauki.

Fizyka 3 godz. tygod. Mechanika gazów i płynów, elektryczność, magnetyzm, akustyka, optyka.

Psychologia 2 godz. tygod. Psychologia empiryczna.

B. Przedmioty nadobowiązkowe.

1. **Historia kraju rodzinnego.** Naukę tę wykładano w kl. III, IV, VI i VII po jednej godzinie tygodniowo w myśl programu przez wysokie władze poleconego. Naukę pobierało 257 uczniów.
2. **Język ruski** w 2ch oddziałach po jednej godzinie tygodniowo.

a) Oddział I. Deklinacja i konjugacja; główne zasady głosowni; pisownia. Czytanie pierwszej części wypisów Jul. Romańczuka, tłumaczenie na język polski, opowiadanie i deklamacja; każdego miesiąca jedno piśmienne ćwiczenie szkolne. — Liczba uczniów 41.

b) Oddział II. Powtórzenie i uzupełnienie nauki gramatycznej w oddziale pierwszym wyłożonej, części mowy nieodmienne, nauka o wierszowaniu. Czytanie drugiej części wypisów Jul. Romańczuka, tłumaczenie na język polski, opowiadanie i deklamacja. Każdego miesiąca zadanie piśmienne szkolne, niekiedy domowe. Liczba uczniów 23.

3. **Język francuski** w 2ch oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

W pierwszym oddziale ukończono podług gramatyki i wypisów Świtkowskiego naukę do zaimków włącznie; oprócz tego tłumaczono i opowiadano kilka łatwiejszych ustępów prozą. Z ćwiczeń uczono się na pamięć wyrazów z 22 §. Do oddziału I uczęszczało uczniów 26.

W drugim oddziale ukończono z wypisów i gramatyki Świtkowskiego naukę do czasowników nieforemnych włącznie; oprócz tego tłumaczono i opowiadano kilka trudniejszych ustępów ciągłych i uczono się na pamięć rozmówek do §. 18 włącznie. Do oddziału drugiego uczęszczało uczniów 9.

W trzecim oddziale powtórzono słowa nieforemne i odnośne ćwiczenia. Nadto uczono się frazesów i gallicyzmów. Przy końcu czytano i opowiadano: *Les aventures de Telemaque*. Do tego oddziału uczęszczało 6 uczniów.

4. **Śpiew.** Nauki tej udzielano w 2 oddziałach po 2 godziny tygodniowo.

W niższym oddziale słuchali uczniowie wykładu zasad muzycznych, i śpiewali ćwiczenia głosowe przygotowawcze do śpiewu choralnego.

Uczyli się następnie piosenek światowych z układem trygłosowym.

W wyższym oddziale uczyli się uczniowie śpiewu choralnego religijnej treści i śpiewu kwartetowego (na głosy tenorowe i basowe) religijnej i światowej treści.

Podczas nabożeństw szkolnych odprawianych w kaplicy gimnazjalnej, wykonywali uczniowie utwory choralne religijne, przez ciąg całego roku szkolnego. Naukę śpiewu pobierało 46 uczniów.

5. **Rysunki.** Nauka rysunków wolnорęcznych odbywała się w 3 oddziałach, 3 razy tygodniowo po 2 godziny.

W pierwszym oddziale były przedmiotem nauki rysunki geometrycznych ornamentów według metody Pf. J. Grandauera. Za podręczniki służyły wzory Pf. J. Grandauera i Pf. A. Andela.

W drugim oddziale uczono rysunków płaskich ornamentów. Za podręczniki służyły wzory Pf. J. Grandauera i Ed. Herdta. W drugim półroczu wykładano perspektywę liniową z modelami drutowymi i drewnianymi.

W trzecim oddziale uczniowie wykonywali rysunki podług gipsowych modeli, a następnie rysunki figur. Liczba uczniów 95.

6. **Kaligrafia.** Na tę naukę uczęszczali wyznaczeni uczniowie klasy I i II w dwóch oddziałach po jednej godzinie tygod. W drugim półroczu uczniów, którzy otrzymali postęp zadowalający, uwolniono, ci zaś, którzy otrzymali postęp niedostateczny, uczyli się po dwie godziny tygodniowo, a inni jak przedtém, po jednej godzinie.

Wzorki polskie Tarczyńskiego, niemieckie Piotra Juhasza. Liczba uczniów 92.

7. **Stenografia.** Nauki tej udzielano dwie godziny tygodniowo w jednym oddziale. W pierwszym półroczu objaśniono uczniom znaki stenograficznego alfabetu, połączenie znaków w zgłoski i wyrazy, symboliczne oznaczenie samogłosek, systematyczne opuszczenie przyrostków i odczytywano w piśmie stenograficznym wyrazy. W drugim półroczu zwracano główną uwagę na skracania wyrazów ze względu na ich gramatyczną i liczną łączność w zdaniu i wykonywano dotyczące formy na licznych przykładach. Naukę pobierało 30 uczniów.

8. **Gimnastyka.** Tę naukę pobierało 132 uczniów, podzielonych na 4 oddziały, oddziały niższe po dwa razy tygodniowo, oddziały wyższe raz tygodniowo. Na każdej lekcyi zajmowano uczniów w pierwszej połowie godziny tak zwaną

gimnastyką szwedzką, a następnie odbywano z nimi ćwiczenia na przyrządach, zachowując systematyczne stopniowanie ćwiczeń stosownie do rozwoju fizycznego uczniów.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych pobierają remuneracją z funduszu naukowego.

III.

Wykaz książek, których w roku szkolnym 1880/81 używać się będzie.

Religia. W klasie I Katechizm Schustera w opracowaniu polskiem ks. Zielińskiego; w klasie II Dzieje starego zakonu ks. Tyca; w klasie III Dzieje nowego zakonu ks. Tyca; w klasie IV Liturgika ks. Wł. Jachimowskiego; w klasie V Dogmatyka ogólna Martina, przekład ks. Jachimowskiego; w klasie VI Dogmatyka szczególna Martina, przekład ks. Jachimowskiego; w klasie VII Etyka Martina, przekład ks. Soleckiego; w klasie VIII Robitscha historia kościelna, przekład ks. Jachimowskiego.

Język łaciński. *A.* Gramatyka we wszystkich klasach Samolewicza.

B. Ćwiczenia w klasie I Samolewicza, część pierwsza w klasie II Samolewicza część druga; w kl. III Jerzykowskiego część pierwsza; w kl. IV Jerzykowskiego część druga; w klasie V i VI Trzaskowskiego część pierwsza wydanie II; w kl. VII i VIII Trzaskowskiego część II.

C. Autorowie: w klasie III Cornelius Nepos; w kl. IV Caesar Commentarii de bello gallico; w kl. V Livius część druga i Ovidius wydanie Grysara; w kl. VI Sallustius część druga i Ovidius wydanie Grysara; w kl. VI Sallustius Bellum Jugurthinum i Vergilius wyd. Hoffmanna; w kl. VII Vergilius Hoffmanna, Cicero Orat. in Cat I, pro Milone, de officiis; w kl. VIII Horatius wyd. Grysara, Tacitus Annales. — Słownik łacińsko-polski Węclewskiego lub Koncewicza, Słownik polsko-łaciński Bielikowicza.

Język grecki. *A.* Gramatyka we wszystkich klasach Curtiusa w opracowaniu polskim Sternala i Samolewicza.

B. Ćwiczenia we wszystkich klasach Schenkla w opracowaniu polskim Samolewicza.

C. Autorowie: w klasie V Schenkla Chrestomatya z pism Xenofonta w opracowaniu Borzemskiego; Homera Iliada część I; w kl. VI Homera Iliada część I i II, Odyseja część I; w kl. VII Demostenesa Philipp. III i *περι εἰρήνης* Sofoklesa Elektra; w kl. VIII Sofoklesa Aias, Platona Protagoras. — Słownik Węclewskiego.

Język polski. *A.* Gramatyka w niższém gimnazyum Maleckiego wydanie V.

B. Wypisy dla niższych klas gimnazyalnych w klasie I tom I, w klasie II tom II, w kl. III tom III, w kl. IV tom IV; w kl. V i VI Przykłady i wzory Karola Mecherzyńskiego, Wydanie II, tom I, w klasie VII i VIII Przykłady i wzory Karola Mecherzyńskiego, Wydanie II, tom II.

Język niemiecki. *A.* Gramatyka. W klasie I, II, III i IV Schobera w opracowaniu Poppera.

B. Wypisy w klasie I i II Rebena w opracowaniu Poppera; w kl. III i IV Hamerskiego, w kl. V Jandaurka część I. w klasie VI Jandaurka część II, w klasie VII i VIII Wypisy Sommera.

Geografia. W klasie I Bellingera wydanie X, w klasie II i III Kluna w opracowaniu Starkla i Germana; w kl. IV i VIII Opis geograficzny monarchii austriacko-węgierskiej Szaraniewicza: Atlas Kieperta, Kozenna lub Stoegera.

Historya. W kl. II Dzieje starożytne Weltera w opracowaniu Sawczyńskiego; w klasie III Dzieje średniowieczne Weltera w opracowaniu Sawczyńskiego; w klasie IV Dzieje nowsze Weltera w opracowaniu Sawczyńskiego; w klasie V — VII Rys geografii i historyi Pütza w opracowaniu polskim.

Matematyka. W kl. I i II Mocnika Arytmetyka w opracowaniu Grzybowskiego; w gimnazyum wyższém Mocnika Algebra w opracowaniu Bodyńskiego. Geometrya w kl. I — IV Mocnika w opracowaniu Sternala; w kl. V — VIII Mocnika w opracowaniu Staneckiego. — Logarytmy.

Historya naturalna. W kl. I i w pierwszym półroczu kl. II. Zoologia Nowickiego wydanie V, w drugim półroczu kl. II botanika Hückla; w kl. III mineralogia Kłęska; w kl. V mineralogia Łomnickiego; botanika Billa w opracowaniu

Łomnickiego; w kl. VI Nowickiego zoologia dla wyższego gimnazjum.

Fizyka. W kl. III i IV fizyka Rodeckiego; w kl. VII i VIII fizyka Chlebowskiego.

Propedeutyka filozofii. Logika według Lindera; psychologia Krügera w opracowaniu Sawczyńskiego.

IV.

Tematy do wypracowań piśmiennych.

---

a) W języku polskim.

K l a s a V.

1. Powrót z wakacyj, opowiadanie w formie listu. (szkolne).
2. Obraz wieczoru letniego, opis na podstawie danej dyspozycji.
3. Znaczenie Nilu dla mieszkańców Egiptu. (szkolne).
4. Opisać Sobótkę, jak ją obchodzono za czasów Kochanowskiego.
5. Jakim okolicznościom zawdzięczali Grecy zwycięstwo nad Persami? (szkolne).
6. W jakich wypadkach dziejowych brała udział Wyrocznia Delficka?
7. W jaki sposób odkryto morderców Ibika? (szkolne).
8. Opisanie sądu sejmowego w Polsce — na podstawie czytanych w szkole ustępów z Kochanowskiego, Górnickiego i Orzechowskiego.
9. Opis bitwy nad Trebią — na podstawie lektury Liwiusza. (szkolne).
10. Początek wiosny — opis na podstawie danej dyspozycji.
11. Zajście między Klearchem a Menonem — podług Xenofonta. (szkolne).

12. W jaki sposób może uczeń z korzyścią przepędzić wakacje? — na podstawie danej dyspozycji.
13. Potop świata, opis podług Owid. Metam. I. (szkolne).

Klasa VI.

1. Życie i podróż. Porównanie. (szkolne).
2. Krótka biografia Hannibala.
3. Jakie myśli obudza w nas widok przeciągających zórawi? (szkolne).
4. Niewdzięczność była nieraz zapłatą wielkich ludzi, — uzasadnić kilku przykładami z historii starożytnej.
5. Przez co i o ile zasłużył Bolesław I na przydomek Wielkiego? (szkolne).
6. Wielka jest siła dobrego przykładu. Powiastka.
7. Wyjaśnić i uzasadnić myśl następującego czterowersza And. Morsztyna:
„Wierniej spokojny wczas chałupy strzeże,
Prędzěj na górne bije piorun wieże,
Prędzěj wiatr kruszy zawiłą dębinę,
Niż gibką trzcinę“.
8. Co skłoniło królowę Jadwigę do oddania ręki Władysławowi Jagielle i doniosłość tego związku małżeńskiego w dziejach Polski. (szkolne).
9. „Umiěj być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela“. — Krasicki. (zastosowanie).
10. Wyjaśnić bajkę Krasickiego: „Kulawy i ślepy“. (szkolne).
11. Jak powinien postępować młodzieniec, ażeby spełnić życzenia matki obywatelki wypowiedziane w wierszu Fr. D. Kniaźnina p. t.: „Matka obywatelka“?
12. Wyjaśnić i uzasadnić następujące zdanie Mikołaja Reja z Nagłowic:
„Bo co oczy widzą, wszystko z czasem minie;
Jedna sława pocziwa, ta nigdy nie ginie“. (szkolne).
13. Śmierć Pryama, podług Wergilego Eneid. ks. II. — jako przedmiot do obrazu. (szkolne).

K l a s a VII.

1. Wykazać porządek myśli w wierszu A. Mickiewicza p. t.: „Oda do młodości.“
2. Rozebrać i porównać następujące dwa zdania:
Πολλὰ τὰ δεινὰ κούδέν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει: — i
Gefährlich ist's den Leu zu wecken,
Verderblich ist des Tigers Zahn;
Jedoch das Schrecklichste der Schrecken
Das ist der Mensch in seinem Wahn.
3. Jakie znaczenie w poemacie Ad. Mickiewicza p. t.: Konrad Wallenrod ma ballada „Alpuhara“? (szkolne).
4. O porównaniach w Panu Tadeuszu — na podstawie czterech pierwszych pieśni.
5. Wyjaśnić i porównać następujące dwa zdania:
Nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. (Hor.) — i
Von der Stirne heisz
Rinnen muss der Schweisz,
Soll das Werk den Meister loben:
Doch der Segen kommt von Oben. (Schiller).
6. Wyjaśnić następujące zdanie: Dimidium facti, qui coepit, habet.
7. Wykazać, dlaczego A. Mickiewicz epopeję swą zatytułował „Pan Tadeusz czyli Ostatni Zajazd na Litwie“, i dlaczego ten dwójaki tytuł nie sprzeciwia się najważniejszemu warunkowi każdego artystycznie wykończonego utworu t. j. jedności myśli? (szkolne).
8. Rozebrać zdanie Cicerona: Nescire quid antea, quam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum.
9. Znaczenie pokoju Karłowieckiego. Mowa.
10. Antoni Malczewski, Bohdan Zaleski, Seweryn Geszczyński jako poeci ukraińscy.

K l a s a VIII.

1. Rozbiór komedyi Alex. hr. Fredry p. t.: Pan Geldhab.
2. Znaczenie zburzenia Kartaginy przez Rzymian. Dyalog.
3. Rozbiór komedyi Józ. Korzeniowskiego p. t.: Żydzi. (szk.).

4. Skręślić charakter Nicka (albo Rizzia) w dramacie Jul. Słowackiego p. t.: *Marya Stuart*.
5. Opowiedzieć, jak przyszło w wieku XVI do rozbicia państwa węgierskiego na trzy części i w jaki sposób usiłowała Austria zjednoczyć je i wyswobodzić?
6. Rozebrać wiersz Edm. Wasilewskiego p. t.: *Pieśń Żeglarzów*. (Wypisy K. Mecherzyńskiego II str. 309). (szkolne).
7. Wyjaśnić znaczenie następującego dwuwiersza z Horacego listu o sztuce rymotwórczej ww. 323 i 324:
Graius ingenium, Graius dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris. (szk.).
8. *Omnium magnarum artium sicut arborum altitudo nos delectat, radices stirpesque non item, sed esse illa sine his non potest* (Cicero Orator). Zastosowanie. (szkolne).
9. Rozebrać następujące zdanie Horacego:
Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu. (szkolne).

---

b) W języku niemieckim.

K l a s a V.

1. Schilderung der Überschwemmung bei Brienem. (Nach Goethes Johanna Sebus). (szkolne).
2. Der Wald im Herbst.
3. Inhaltsangabe „des Sängers“ von Goethe mit Auseinandersetzung des Grundgedankens. (szk.).
4. Der gute Vater. (Nachbildung des Lesestückes „die gute Mutter“).
5. Charakteristik Hannibals. (Nach Livius lib. XXI). (szk.).
6. Uhlands „Capelle“ als Gemälde. (Schilderung in Form eines Briefes).
7. Der Ring des Polykrates. (Gedankengang).
8. Inhaltsangabe des polnischen Märchens „O szklanéj trumnie“.
9. Cids Lebensende. (Nach Herders „Cid“). (szk.).

10. Die Schlacht bei Kunaxa und Cyrus Tod. (Nach Xenophon). (szk.)
11. Beschreibung der Comitia centuriata.
12. Die vier Zeitalter. Nach Ovids Metamorph. (szk.).
13. „Morgenstunde hat Gold im Munde“. (Eine Erzählung eigener Erfindung).
14. Der Kampf mit dem Drachen in Form einer Erzählung. (szk.).

K l a s s a VI.

1. Was bewog Sallustius, sich von dem Staatsleben fern zu halten? Auf Grund der lateinischen Lectüre.
2. Wodurch erregt Siegfried's Tod im Nibelungenlied unser besonderes Mitleid? (szkolne).
3. Wie kam es zum Zweikampfe zwischen Paris und Menelaos? Nach Homer's Iliade III.
4. Die schmutzige Steinkohle — ein Edelstein. Auf Grund des Schulunterrichtes. (szkolne).
5. Gedankengang und Inhaltsangabe des Gedichtes „der Reiter am Bodensee“. Auf Grund der deutschen Lectüre. (szkolne).
6. Heldenmuth und Grösze der Römer in Zeiten der Gefahr und des Unglücks. Anschliessend an den Schulunterricht.
7. Biographische Skizze des Papstes Leo IX. Nach dem Schulvortrage. (szkolne).
8. Wer der Dichtkunst Stimme nicht vernimmt, ist ein Barbar, er sei auch, wer er sei. Anschliessend an das Gedicht Uhland's „des Sängers Fluch“. (szkolne).
9. Zwiegespräch Hector's und Andromache's am scäischen Thore. Nach Homer.
10. Beschreibung eines chinesischen Teifuns. Auf Grund der Lectüre. (szkolne).
11. Glück und Glas, wie leicht bricht das! Anschliessend an das Gedicht Uhland's „das Glück von Edenhall“. (szkolne).
12. Polen, welches nach der Wiedervereinigung seine Schwäche dem deutschen Ritterorden gegenüber wohl fühlte, wosuchte es Hilfe und Unterstützung, und was war die Folge davon? Auf Grund des Schulunterrichtes.
13. Warum waren die Erfolge der Kreuzzüge in materieller Hinsicht, der vielen Opfer an Menschen und Reichthümer ungeachtet, sehr unbedeutend, fast nichtig? Auf Grund des Schulunterrichtes. (szkolne).

14. Ob und inwiefern befreite Johanna d'Arc aus Dom Remy, genannt die Jungfrau von Orleans, Frankreich von den Engländern? Auf Grund des Schulunterrichtes.
15. Die Treue, sie ist doch kein leerer Wahn. Anschliessend an das Gedicht „die Bürgschaft“. (szkolne).

K l a s a VII.

1. Welchen Einflusz üben Armut und Reichthum auf die Sittlichkeit des Menschen?
2. Schillers Taucher im Vergleich mit der Erzählung Athanasius Kirchers. (szkolne).
3. Charakteristik des Grafen Appiani in Lessings „Emilia Galotti“.
4. Geschichte der Maria Stuart. (szkolne).
5. Die Fabel des Trauerspiels „Emilia Galotti“.
6. Inhaltsangabe und Zweck des Eingangsmonologes zu Goethes „Iphigenia auf Tauris“. (szkolne).
7. Über die Bedeutung der Eisenbahnen.
8. Warum gab Ludwig XIV seinem Zeitalter den Namen? (szkolne).
9. Inhaltsangabe des Prologes zu Sophokles „Philoktetes“.
10. Johannas Ankunft in Chinon und ihr erstes Auftreten vor dem Könige. (Schiller, Jungfrau von Orleans). (szkolne).
11. Charakteristik des Ahasver in Schubarts Rhapsodie „der ewige Jude“.
12. a) Die näheren Veranlassungen und der eigentliche Beginn der französischen Revolution.
b) Johannas Zusammenkunft mit dem Vater vor der Kirche zu Rheims. (Schiller, Jungfrau von Orleans). (szkolne).

K l a s a VIII.

1. Welche Verdienste erwarb sich Kaiser Maximilian I. um Oesterreich?
2. „Das Leben ist der Güter höchstes nicht, der Uebel grösstes aber ist die Schuld“. (Schiller.) Erläuterung. (szk.)

3. Charakteristik der beiden Jünglinge in J. P. Richter's Lese-
stücken: „Neujahrsnacht eines Unglücklichen“ u. „der
doppelte Schwur der Besserung“.
4. Was für Verdienste erwarb sich Hermanns Vater um die
Stadt, und welche Forderungen stellt er an einen guten Bürger?
Aus Göthes „Hermann und Dorothea“. (szkolne).
5. Wie gelangte Frankreich unter Ludwig XIV zur dictato-
rialen Stellung in Europa?
6. Vergleichende Charakteristik der beiden Brüder in Schillers:
„Braut von Messina“. (szk.).
7. Die Weltgeschichte ist das Weltgericht. (Schiller) Erläu-
terung. (szk.)
8. In welchem Zustande befand sich das Drama vor Lessing,
und welche Verdienste erwarb sich derselbe um die deutsche
Literatur? (szk.)
9. In welcher Absicht nahm Schiller den Johannes Parricida
in sein Drama „Wilhelm Tell“ auf? (szk.)

V.

Zbiory naukowe.

1. Biblioteka nauczycieli ma dzieł 2260 — w tomach	3491
w zeszytach	691
2. Biblioteka uczniów (czytelnia) ma tomów 310 w je- zyku polskim, 275 w języku niemieckim, razem	585
3. Biblioteka dla ubogich uczniów ma książek szkolnych	1246
atlasów geograficznych i zoologicznych	19
4. Do nauki filologii klasycznej jest obrazów ściennych	20
5. Do nauki geografii <i>a)</i> globusów	2
<i>b)</i> atlasów	6
<i>c)</i> map ściennych	61
6. Do nauki matematyki <i>a)</i> zbiór modeli miar metryczn.	1
<i>b)</i> mapa miar metrycznych	1
<i>c)</i> figur geometrycznych	70
7. Gabinet fizyczny ma przyrządów fizycznych	338
chemikaliów	193
map i obrazów ściennych	15

8. Gabinet przyrodniczy ma :

okazów zwierząt kręgowych	301
zwierząt innych	2636
model człowieka z papieru zmia- żdanego	1
model oka ludzkiego	1
model ucha	1
herbaryów	12
modeli botanicznych	25
minerałów	470
skał	160
skamielin	200
Modeli krystalograficznych :	
z drzewa	122
ze szkła	12
atlasów do historii naturalnej	9
obrazów do historii naturalnej	15
szkieletów	12
Preparatów mikroskopowych	70

9. Do nauki śpiewu jeden śpiewnik w egzemplarzach 300

10. Rysunkowych wzorów	75
zeszytów	12
modeli z drutu	10
przyrządów perspektywicznych	3
modeli z gipsu	31

11. Gimnazjum prenumeruje 12 czasopism naukowych i pedagogicznych, a te są: 1. Gazeta Lwowska z Przewodnikiem naukowym i literackim; 2. Szkoła; 3. Biblioteka Warszawska; 4. Przewodnik bibliograficzny; 5. Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien; 6. Literarisches Centralblatt; 7. Historische Zeitschrift von Sybel; 8. Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht; 9. Mitteilungen der geographischen Gesellschaft in Wien; 10. Archiv für slavische Philologie; 11. Zeitschrift für das Gymnasialwesen; 12. Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht.

Wzrost zbiorów naukowych w roku 1880.

1. Do biblioteki nauczycieli zakupiono 43 dzieł w 90 tomach, 10 zeszytach; otrzymano w darze 13 dzieł w 24 tomach, 4 zeszytach. Programów przybyło 181.
2. Do biblioteki uczniów zakupiono 29 dzieł w 131 tomach i zeszytach; nadto wydzielono z biblioteki nauczycieli i wcielono do czytelnicy dzieł 13 w 26 tomach.
3. Do biblioteki książek szkolnych otrzymano w darze przeszło 100 tomów.

Pomiędzy dziełami do biblioteki nauczycieli zakupionymi są ważniejsze:

Ihne römische Geschichte Bnd. V. 1879. — H. Fehling. Handwörterbuch der Chemie Bnd. III. Lief. 5, 6, 7, 8. — Brehms Thierleben Bnd. VI. VIII. — Krones Geschichte Oesterreichs für die reifere Jugend, 2. Bände. — Die Naturkräfte, Lief. 66. — Pisma filozoficzne Cycerona Część II. przekł. Rykaczewski, Poznań 1879. — Ign. Krasiński: Wojna chocimska, Lwów 1879. — A. Feliński: Barbara Radziwiłłówna, Lwów 1879. — Frommes oesterr. Festkalender, Wien 1879. — Claus: Grundzüge der Zoologie, 2. Bände, Marburg u. Leipzig 1876. — Gegenbaur: Grundriss d. vergleich. Anatomie, Leipzig 1878. — Uhland's Balladen u. Romanzen erläut. v. H. Düntzer, Leipzig 1879. — Krüger griech. Sprachlehre, 5. Hefte, Leipzig 1871—1879. — Hayek: Handbuch der Zoologie Lief. 9 u. 10, Wien 1879—80. — Krones: Handbuch d. Geschichte Oesterreichs Bnd. V. Berlin 1879. — Dmochowski: Sztuka rymotworecza, Warszawa 1788. — Reklewski: Sielanki krakowskie, Kraków 1850. — Niemcewicz dzieła poetyczne tomów 12. Lipsk 1838. — Kaj. Koźmiana: Stefan Czarniecki, Poznań 1858. — Kaj. Koźmiana pamiętniki tomów 2, Poznań 1858. — Fr. Wężyka pisma, tomów 3, Kraków 1878. — Kühner: Ausführliche Grammatik der lat. Sprache 2 Bnde, Hannover 1877—78. — F. Schultz latein. Synonymik 8. A. Paderborn 1879. — Heine: Ciceronis de off. 1. III. 5. A. Berlin 1878. — Gruber: Ciceronis de off. 1. III. 3. A. Leipzig 1874. — Heussi: der physikal. Apparat, 2. Bnd. Leipzig 1874—1875. — Nägelsbach: latein. Stilistik, 6. A. Nürnberg 1876. — Draeger: histor. Syntax d. lat. Sprache 2. Bnde, Leipzig 1878. — Marquardt u. Momm-

sen: Handbuch d. röm. Alterthümer B. IV, V, VI, Leipzig 1873 — 78. — Bonitz: Platonische Studien, 2. A. Berlin 1875. — Keller Holder: Horatii opera vol. I et II, Lipsiae 1864 — 1870. — Wüllner: Compendium d. Physik, 2. Bnde, Leipzig 1879. — Sanders: deutsche Litteraturgesch, Berlin 1879. — Kobersteins Geschichte d. deutsch. Nationalliteratur Bnde II.—V. u. Generalregister, Leipzig 1872—74. — Kiepert: Leitfaden d. alten Geographie, Berlin 1879. — Süpfle: Prakt. Anleitung z. Lateinschreiben, 2. A. 2. Bnde, Karlsruhe 1874—76. — Barthel: deutsche Nationalliteratur, Lief. 3 — 11. Gütersloh, 1878. — Pisma L. Kropińskiego, Lwów 1844. — Fr. Zabłockiego dzieła, 2 tomy, Warszawa 1877. — Fr. Książnina dzieła tomów 7, Warszawa 1828, — A. Felińskiego dzieła, 2 tomy, Wrocław 1840. — Małeckiego gramatyka hist., porówn. jęz. polskiego, 2 tomy, Lwów 1879. — Brühl: Zootomie aller Thierklassen, Lief. 14, 15, Wien 1880. — Instructionen f. d. Unterricht a. d. Realschulen in Oesterreich, Wien 1879. — Viehoff: Schillers Gedichte erläutert, 5. A. 3 tomy, Stuttgart 1876. — Retzlaff: Vorschule z. Homer, Berlin 1868. — Andresen: Sprachgebrauch u. Sprachrichtigkeit im Deutschen, Heilbronn a. N. 1880. — X. W. Kalinka: Sejm czteroletni, tom I. Kraków 1880. — Słownik geograficzny królestwa polskiego I, 1. Warszawa 1880. — Encyklopedyja wychowawcza I, 2. Warszawa 1880 r.

Pomiędzy dziełami zakupionymi do czytelni są ważniejsze:

Tatomir: Dzieje Polski. — Korzeniowskiego dzieła, tomów 12. — Mochnacki, o literaturze polskiej w XIX wieku. — Pisma Ign. Chodźki tomów 10. — Kraszewski, Wybór pism tomów 15. — Biblioteka Mrówki, tomików 28. — Pisma Słowackiego, ułożone przez Małeckiego tomów 4. — Skarbczyk poezyi polskiej, tomików 10. — Cegielski, Nauka poezyi. — Dzieła Mickiewicza, tomów 4. — Pisma Bohdana Zaleskiego, tomów 4. — Komedye Al. Fredry tomów 5. — Pütz, Historische Darstellungen, tomów 4. — K. W. Stoll, die Götter und Heroen. — Hölders geograph. Jugend- und Volksbibliothek. — Hölders historische Bibliothek. — Biblioteka dla młodzieży Hoffmanna i t. d.

Darowali tutejszj bibliotece:

Akademia umiejętności w Krakowie 8 dzieł swego nakładu w 9 tomach, 3 zeszytach. — Wydział krajowy:

Sprawozdanie z wystawy rolniczej i przemysłowej we Lwowie 1877 zeszyt IV. — Zakład narod. im. Ossolińskich: a) Dr. Woj. Kętrzyńskiego: Nazwy miejscowe polskie Prus zachodnich... b) Sprawozdanie z czynności zakładu narod. im. Ossolińskich za r. 1879. c) Catalogus codicum mancriptorum bibliothecae Ossolinianae Leop. zeszyt I. — JW. Ostrowski; a) Żywot Tomasza Ostrowskiego, tomów 2. b) Historia domu Rawitów-Ostrowskich przez L. Chodźkę, tomów 2. c) Szekspira Antoniusz i Kleopatra, tłóm. K. Ostrowskiego. d) Napoleon XIII poemat heroikomiczny przez H. S. — W. Dr. L. Kubala: Szkice historyczne tom I. — W. B. Baranowski: J. I. Kraśzewski, jego życie i zasługi. — W. Filipowski: Höng, Anleitung zum Studium d. darstellenden Geometrie, Wien 1845. — Księgarnia p. Pellara w Rzeszowie: Ciceronis Laelius objaśnił S. Sobieski. — Księgarnia p. Wilda: Dra Močnika Początki geometryi I wyd. 4. — Księgarnia pp. Seyfartha i Czajkowskiego: E. Hamerskiego Wypisy niemieckie na kl. III wyd. 2.

Do biblioteki książek szkolnych złożyli znaczniejsze dary: P. Starzecki 10 książek; abiturycenci: hr. Komorowski Aleksander, Lubich Wilhelm, Nieświatowski Bolesław, Mścisz Władysław, tudzież uczeń prywatny klasy III Skrzyński Antoni i uczeń klasy VI Wiktor Skibniewski. — Nadto kilkunastu uczniów złożyło w darze po kilka książek szkolnych.

4. Do nauki geografii i historii zakupiono mapy ścienne: Rheinhardt Gallia C. Julii Caesaris temporibus. — Kiepert Wandkarte von Deutschland. — Kiepert, Wandkarte von Alt-Griechenland. — Hauer, Geologische karte von Österreich-Ungarn. — Algermisen Wandkarte von Europa. — Mapa Europy Kozenna - Janoty. — Pan E. Hölzel z Wiednia darował B. Kozenna Atlas geograficzny spolszczył E. Janota, poprawił i uzupełnił Br. Gustawicz.
5. Do gabinetu przyrodniczego zakupiono: Atlas zoologiczny Leutmanna, 42 tablic. — Atlas zoologiczny Leuckarta i Nitsche'go, 9 tablic. — Atlas botaniczny Dodel-Porta (c. d) 6 tablic. — Atlas botaniczny Schreibera, 5 tablic. — Model oka z papieru miazdzonego. — Model ucha z papieru miazdzonego. — Preparatów mikroskopowych sztuk 50. — Zbiór 50 skał. Zbiór 200 skamielin. — 1 szafę oszkloną. — Prócz tego darowali do gabinetu: uczniowie Schwarz Hugon z kl. II ząb mamuta, a Baczewski Henryk i Sawczyński Włodzimierz z kl. V po kilkanaście okazów minerałów.

6. Do gabinetu fizycznego zakupiono :

Brahmy prasę hydrauliczną; tablicę technologiczną do tego; taran hydrauliczny; skrzypce żelazne; termometr różnicowy; heliostat ręczny z przyborami; figurki do gradu elektrycznego; dwa gazowe elementa Grovego; młotek Neffa samodzielny; konduktory; reofory; element chromowy; przyrząd do figur Lichtenberga; mała butelka elektryczna; dwa woreczki kauczukowe.

7. Do zbioru rysunków zakupiono 15 modeli z gipsu.

8. Do kaplicy kupiono fisharmonikę amerykańską Massona et Hamlina.

Fundusze zbiorów naukowych.

Taksy wstępne wynoszą	378 zł.
Datki uczniów na zbiory naukowe	709 „
Dotacya miasta Lwowa	500 „
Duplikaty świadectw szkolnych	58 „
Duplikaty świadectw dojrzałości	12 „
Inne dochody	5 „
	<hr/>
Razem	1662 zł.

VI. Statystyka zakładu.

W klasie	Było uczniów publicznych na początku roku szkoln.	Przy końcu II półroczu		Wynik klasyfikacji uczniów publicznych przy końcu II półroczu.					nie klasyfikowano	
		uczniów publicznych	prywatnych	stopień celujący	stopień pierwszy	pozwolono powtórzyć egzamin po ferjach	stop. drugi	stop. trzeci		
I a.	53	48	4	52	21	9	—	10	1	Według wyznania było przy końcu roku szkolnego uczniów publicznych i prywatnych: obrz. rzymsk. kat. 473 obrz. grecko kat. 80 obrz. ormiańsko kat. 7 wyznania ewangel. 7 wyznania mojżesz. 59 Według języka ojczystego było: Polaków . . . . . 570 Rusinów . . . . . 50 Niemców 6
I b.	56	42	—	42	24	7	1	5	—	
I c.	53	43	—	43	24	6	—	7	1	
II a.	53	50	3	53	36	3	3	5	—	
II b.	52	40	—	40	18	5	3	5	—	
II c.	50	49	—	49	26	9	—	9	—	
III a.	56	52	4	56	28	7	1	11	—	
III b.	56	53	—	53	24	12	3	12	—	
IV a.	50	43	6	49	19	6	1	9	—	
IV b.	51	45	—	45	26	5	3	13	—	
V	57	45	2	47	25	8	2	6	—	
VI	33	32	4	36	17	4	—	2	—	
VII	34	34	2	36	17	4	—	1	—	
VIII	24	25	—	26	26	4	—	1	—	
Razem	678	601	25	626	337	84	20	91	3	
Uczniowie prywatni:										
					4	15	3	—	3	—

Wiek uczniów klasy pierwszej i ósmej:

W klasie pierwszej miało lat	15	uczniów	5
"	14	"	16
"	13	"	26
"	12	"	50
"	11	"	34
"	10	"	6

W klasie ósmej lat	23	miał uczeń	1
"	22	"	1
"	21	miało uczn.	3
"	20	"	3
"	19	"	9
"	18	"	5
"	17	"	3

Kwota opłat szkolnych wynosiła brutto	8.233 zł.
Uczniów płacących opłatę szkolną było	374
" uwolnionych od całej opłaty szkolnej było	248
" " " połowy opłaty szkolnej było	4
Stypendya krajowe lub rządowe pobierało uczniów	43
Kwota wszystkich stypendyów wynosiła	6.817 zł.

Pomoc dla ubogich uczniów.

- Fundusz na wsparcie ubogich uczniów gimnazjum Franciszka Józefa, którymto funduszem zarządza konferencya nauczycieli, składa się:
  - z listu zastawnego Towarzystwa kred. a . . . . . 1000 zł. — ct.
  - z dwóch listów zastawnych Tow. kred. a 100 . . . . . 200 " — "
  - z książeczki galicyjs. kasy oszczędności na . . . . . 83 " 95 "

Razem 1283 zł. 95 ct.

Odsetki od listów zastawnych w roku bież. wynosiły 60 zł. — ct.

- Podczas nauki niedzielnej księży katecheci zbierali od uczniów do puszek datki dobrowolne, które przez cały rok wyniosły kwotę . . . . . 132 " 3 "
- Prócz tego przyczynili się do wsparcia ubogiej młodzieży:

W. P. Antoni Giebułtowski 1 zł 90 ct.; W. P. Otton Loebl 3 zł. 10 ct.; W. P. Franciszek Karasiński 10 zł.; nieznamy z Radziechowa 1 zł. 49 ct.; W. P. Major Robert Nossek 20 zł.; W. P. Władysław Bełza 25 zł.; W. P. Sokołowski 50 zł.; nieznaną osobą z Bozen 100 zł.; W. Pani Izabela Krzeczunowiczowa 100 zł. —

Uczniowie zakładu: Julian Brunicki 18 zł.; Edward Mukowitsch 15 zł.; Marcei Bogdanowicz 20 zł.; Stanisław Sokołowski 10 zł.; Henryk Baczewski 5 zł.; Jan Androszowski 2 zł.; Zygmunt Androszowski 2 zł.; Franciszek Mysłowski 1 zł.; Wiktor Skibniewski 1 zł.; Jan Rucker 1 zł.; August Giebułtowski 1 zł. . . . . Razem 387 " 49 "
- Z roku szkolnego 1879 pozostała nadwyżka . . . . . 98 " 66 "

Razem 678 zł. 18 ct.

Z tego rozdzielono pomiędzy młodzież . . . . . 549 zł. 60 ct.

Pozostaje nadwyżka 128 zł. 58 ct.

Wsparcia udzielano młodzieży częścią w gotówce, częścią w odzieży i książkach.

W. Pan Piotr Miączyński darował 50 litrów nafty, które rozdzielono pomiędzy młodzież.

VII.

Wynik egzaminu dojrzałości przy końcu roku szkolnego.

	Publicznych uczniów	Exter- nistów
Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się	25	7
Z tych uznano za dojrzałego i przyznano chlubne świadcstwo dojrzałości	1	
Uznano za dojrzałych	16	3
Pozwolono przystąpić po feryach do powtórnego egzaminu z jednego przedmiotu	7	1
Reprobowano na pół roku	1	
Reprobowano na jeden rok		1
Reprobowano bez terminu		2
Z uznanych za dojrzałych zamierza udać się:		
Na wydział teologiczny	1	
„ „ „ prawniczy	7	2
„ „ „ medyczny	6	
„ „ „ filozoficzny	1	
Do innych zawodów	2	1

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

- Z języka polskiego:
Wyjaśnić i uzasadnić następujące zdanie Sofoklesa:
*Χρόνος δίκαιον ἀνδρα δείκνυσθαι μόνος,
κακὸν δὲ καὶ ἐν ἡμέρᾳ γινώσκει μίτ̄.*
- Z języka niemieckiego:
Es ist die Gesetzgebung Solons mit der Lykurg'schen zu vergleichen und anzugeben, welche derselben vom Standpunkt der Humanität den Vorzug verdient?
- Z języka łacińskiego:
a) Przełożyć na język łaciński z A. Bielowskiego wstęp do żywota S. Szymonowicza (Wypisy dla klas wyższych T. II. część 2. str. 432 i 433: „W pojmowaniu artystów i ich tworców... jaka się między dawnymi a nowymi ideami przeciąga“).

- b) Przetłómaczyć na język polski: Cic. Tusc. V. 3, 7—9 (Sapientiam quidem ipsam... cognitionemque praestare).
4. Z języka greckiego:
Przetłómaczyć na język polski: Hom. Iliad. VI. 405—432.
(Ἀνδρομάχη δὲ οἷ... εἴητις χεῖρην τε γυναιῖα).
5. Z matematyki:
- a) Rozwiązać równanie:
- $$\sqrt{x} - 2\sqrt{2x} = 3$$
- b) Ile wyniesie roczna rata, jeżeli chcemy umorzyć dług 16.500 zł. ratami spłacanymi przez lat 20 na końcu każdego roku, licząc po 5%?
- c) Jaka jest objętość kuli, której przecięcie w odległości 7·8^{cm} daje koło o powierzchni 30^{cm} □?

VIII.

Ważniejsze rozporządzenia władz szkolnych wydane w ciągu roku szkolnego 1880.

Wysokie Ministerstwo Wyznań i Oświecenia reskrytem z dnia 24. lipca 1879 l. 11.541 określa dokładnie postępowanie gromadniczych przy wnioskach na zmiany książek szkolnych i środków naukowych.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 28. listopada 1879 l. 12.652 pozwala używać w nauce historii austriackiej dzieła Tomka Dzieje monarchii austriacko-węgierskiej przełożył M. Markiewicz.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 16. listopada 1879 l. 7061 pozwala nabyć dla zakładu mapę Galicyi, wydaną przez Bodyńskiego i Michałowskiego.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 7. grudnia 1879 l. 12.397 zalicza w poczet książek do użytku szkolnego dozwolonych Dra. Nowickiego Zoologią obrazową.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 6. stycznia 1880 l. 12.987 podaje do wiadomości rozporządzenie Wys. Minist. W. i O. z d. 22. listopada 1879 l. 18.485, wydane w celu ujednostajnienia

pisowni niemieckiej w szkołach średnich, polecając zarazem, aby zastosowano się w całości do ortografii wskazanej w broszurze: „Regeln und Wörterverzeichnis für deutsche Rechtschreibung. Wien. Im k. k. Schulbücher-Verlage, 1879.“

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 5. lutego 1880 l. 1373 podaje do wiadomości reskrypt Wys. Min. W. i O. z dnia 26. maja 1879 l. 7352, według którego przy układaniu cenzur przeciwnych z historii i fizyki dla abiturjentów należy za wypadkową brać zawsze cenzurę dla ucznia korzystniejszą.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 22. marca 1880 l. 2525 zalicza w poczet książek szkolnych geografią Schuberta, opracowaną przez Dra. Jana Lenartowicza.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z d. 3. kwietnia 1880 l. 2746 zalicza w poczet książek szkolnych Wypisy niemieckie Hamerskiego na klasę III, wydanie drugie.

Wys. Ministerstwo W. i O. rozp. z dnia 8. kwietnia 1880 l. 20.297 określa dokładnie warunki, pod którymi profesorowie i nauczyciele szkół średnich mogą uzyskać uwolnienie od pełnienia urzędu sędziów przysięgłych.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 16. czerwca 1880 l. 3590 zalicza w poczet książek szkolnych Trzaskowskiego Ćwiczenia łacińskie na klasę V. i VI. wydanie drugie.

Wys. Rada szk. kraj. rozp. z dnia 16. czerwca 1880 l. 5409 zalicza w poczet książek szkolnych Dra. Samolewicza Gramatykę łacińską wydanie drugie.

IX.

Kronika Zakładu.

Rok szkolny 1880 rozpoczął się dnia 1. września uroczystém nabożeństwem.

Wpisy uczniów do zakładu na rok szkolny 1880 odbywały się od 27. do 31. sierpnia. Egzamina wstępne do klasy pierwszej odbywały się w dniach 1. i 2. września. Do tych egzaminów przystąpiło 132 publicznych i 22 prywatnych uczniów; z tych reprobowano 13 publicznych i 2 prywatnych uczniów.

Z powodu znacznej liczby uczniów podzielono zaraz na początku roku szkolnego klasę pierwszą i drugą na trzy oddziały, a klasę trzecią i czwartą na dwa oddziały, skutkiem czego liczba wszystkich klas wynosiła przez cały rok 14.

Prof. Dr. Kubala z powodu choroby otrzymał urlop na cały wrzesień. Przedmioty przypaść mu mające rozdzielono na ten czas pomiędzy innych kolegów.

Egzamina poprawcze dojrzałości odbyły się w dniach 16. i 17. września pod przewodnictwem c. k. Inspektora gimnazyów Wgo Antoniego Sołtykiewicza.

Dzień 4. października jako dzień imienin Najjaśn. Pana obchodziło grono nauczycieli i młodzież szkolna uroczystém nabożeństwem.

Pierwsze półrocze zakończono dnia 30. stycznia, drugie rozpoczęto dnia 3. lutego.

Dnia 1. marca odprawiono w obecności grona nauczycieli i młodzieży szkolnej nabożeństwo za duszę ś. p. Cesarza Franciszka I.

Prof. Seweryn Stoeger zaniemógł w drugim półroczu tak silnie na oczy, że od 8. maja aż do końca roku szkolnego nie mógł wypełniać obowiązków nauczycielskich. Z tego powodu rozdzielono przedmioty nauki, których udzielał, pomiędzy innych członków grona w sposób powyżej uwydatniony, a naukę języka francuskiego poruczono p. Edwardowi Charkiewiczowi.

Od 14. do 19. czerwca odbywał się ustny egzamin dojrzałości pod przewodnictwem c. k. Inspektora gimnazyów Wgo Antoniego Sołtykiewicza.

Dnia 28. czerwca odprawiono nabożeństwo żałobne za duszę ś. p. Cesarza Ferdynanda I, w którym grono nauczycieli i młodzież szkolna miały udział.

W ostatnich dniach czerwca zakończył życie na wsi uczeń klasy V Franciszek Bielawski. Za spokój jego duszy odprawiono żałobne nabożeństwo, w którym grono nauczycieli i młodzież szkolna wzięły udział.

W ciągu całego roku szkolnego przystępowała młodzież szkolna trzy razy do spowiedzi i komunii.

Rok szkolny zakończył się dnia 15. lipca uroczystém nabożeństwem.

Klasyfikacya uczniów za drugie półrocze 1880.

Klasa I A.

Klasyfikowano uczniów 47.

Stopień celujący :

1. Iwiński Tadeusz.
2. Żelechowski Tadeusz.
3. Dębicki Jan.
4. Więckowski Paulin.
5. Mrazek Bronisław.
6. Wojtowicz Julian.
7. Wasilewski Włodzimierz.

Stopień pierwszy :

8. Kramarzewski Karol.
9. Rotar Michał.
10. Spät Noe.
11. Kupski Mikołaj.
12. Korecki Mikołaj.
13. Geilhofer Józef.
14. Doliński Maryan.
15. Szumański Tadeusz.

16. Stauber Salomon.
17. Mszanecki Emil.
18. Niedźwiecki Karol.
19. Simon Fryderyk.
20. Sotschek Kazimierz.
21. Teodosiewicz Tytus.
22. Tkacz Stanisław.
23. Sawczyński Roman.
24. Morawetz Karol.
25. Nowotarski Kazimierz.
26. Signio Tadeusz.
27. Sienkiewicz Jan.
28. Rudeński Zygmunt.

9 uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach, 11 otrzymało stopień trzeci.

Klasa I B.

Klasyfikowano uczniów 42.

Stopień celujący :

1. Kerczek Franciszek.
2. Kluz Edmund.

3. Pivl Edward.
4. Jędrzejowski Jan.
5. Głowacki Kazimierz.

Stopień pierwszy :

6. Seiwenz Bronisław.
7. Golch Aleksander.
8. Czerniewicz Michał.
9. Jakesch Eugeniusz.
10. Wind Dawid.
11. Peszkowski Wacław.
12. Haniszewski Ludwik.
13. Chwojka Józef.
14. Płachetko Zbigniew.
15. Wiszniowski Zdzisław.
16. Zygadłowicz Gustaw.
17. Tworkiewicz Czesław.
18. Hirsch Dawid.
19. Lōchel Schie.
20. Pineles Oskar.

21. Köhler Karol.
22. Rabner Daniel.
23. Schmidt Karol.
24. Kraus Adam.
25. Penzias Haman.
26. Poźniak Mikołaj.
27. Narolski Feliks.
28. Supiński Józef.
29. Zdanowicz Wincenty.

1 uczeń otrzymał stopień drugi, 5 otrzymało stopień trzeci, 7 pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu.

Klasa I C.

Klasyfikowano uczniów 43.

Stopień celujący :

1. Łonicki August.
2. Eichel Wilhelm.
3. Arnold Markus.
4. Łabaziewicz Tomasz.
5. Bartmański Kazimierz.
6. Markiewicz Władysław.

Stopień pierwszy :

7. Steblecki Maryan.
8. Leńko Maryan.
9. Lebdowicz Ignacy.
10. Mańkowski Kazimierz.
11. Melcer Jan.
12. Lilienfeld Leon.
13. Des Loges Aleksander.
14. Szymonowicz Władysław.
15. Grotkowski Adam.
16. Mann Dawid.

17. Krzyzanowski Stanisław.
18. Biliński Roman.
19. Postępski Edmund.
20. Müller Emil.
21. Spalke Gustaw.
22. Gdyra Feliks.
23. Madejewski Stanisław.
24. Markheim Juliusz.
25. Zdżarski Władysław.
26. Kwasik Stanisław.
27. Heller Samson.
28. Szamota Roman.
29. Krzesiński Andrzej.
30. Kotik Jan.

5 uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu; 7 otrzymało stopień trzeci.

Klasa II A.

Klasyfikowano uczniów 50.

Stopień celujący :

1. Bereznicki Paweł.
2. Jougan Alfred.
3. Garbowski Tadeusz.
4. Brisz Antoni.

Stopień pierwszy :

5. Mihowicz Bronisław.
6. Pisanko Kajetan.
7. Jurkiewicz Szymon.
8. Żebrowski Zdzisław.
9. Schultis Antoni.
10. Frydman Karol.
11. Kunaszowski Julian.
12. Litwin Maryan.
13. Bochński Franciszek.
14. Gorecki Tadeusz.
15. Bodakowski Stanisław.
16. Baranowski Bolesław.
17. Kruszyński Eugeniusz.
18. Jasiński Aleksander.
19. Orzelski Karol.
20. Hamerski Julian.
21. Maruniak Jan.

22. Kwasiński Michał.
23. Lewicki Roman.
24. Podfigurny Jędrzej.
25. Malczyński Emilian.
26. Piasecki Ludwik.
27. Klityński Mikołaj.
28. Tarawski Józef.
29. Kassaraba Jan.
30. Popiel Emilian.
31. Skrowaczewski Kazimierz.
32. Kopyściański Konstanty.
33. Seńkowski Michał.
34. Hołyński Maryan.
35. Czaczkowski Jan.
36. Grabiński Henryk.
37. Mały Stanisław.
38. Nowosiadłowski Włodzim.
39. Lewicki Włodzimierz.

3 uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu; 3 uczniów otrzymało stopień drugi, 5 stopień trzeci.

Klasa II B.

Klasyfikowano uczniów 51.

Stopień celujący :

1. Gruder Ignacy.
2. Hauswald Edwin.
3. Wolanin Józef.
4. Pańkowski Stanisław.
5. Gabrysz Józef.

Stopień pierwszy :

6. Kobierski Jan.
7. Gryglewski Zygmunt.

8. Stahl Henryk.
9. Vorzimmer Jakób.
10. Eminowicz Władysław.
11. Klimek Alfred.
12. Ehrbar Antoni.
13. Goetz Jan.
14. Czomber Ludwik.
15. Krzysztofowicz Artur.
16. Knapczyński Tadeusz.
17. Lewin Adolf.

18. Ładoś Czesław.
19. Steif Zygmunt.
20. Bogusławski Mieczysław.
21. Łączkowski Adam.
22. Spalke Zygmunt.
23. Czajkowski Kazimierz.

5 uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feryach, 3 uczniów otrzymało stopień drugi, 9 stopień trzeci.

Klasa II C.

Klasyfikowano uczniów 49.

Stopień celujący :

1. Adam Ernest.
2. Schwarz Hugon.
3. Wagner Aleksander.

Stopień pierwszy :

4. Czerwieński Stanisław.
5. Grabowski Michał.
6. Bartmański Witold.
7. Wang Wilhelm.
8. Mermon Tytus.
9. Małaczyński Roman.
10. Albinowski Stanisław.
11. Nastalski Józef.
12. Fränkel Joachim.
13. Lacher Michał.
14. Smulikowski Stefan.
15. Bartmański Józef.
16. Sieniatowicz Konrad.

17. Kösler Zygmunt
18. Danielak Michał.
19. Mniszek Wojciech.
20. Lang Włodzimierz.
21. Berg Franciszek.
22. Łoś Maryan.
23. Mękarski Władysław.
24. Węgrzyn Stanisław.
25. Klecan Jan.
26. Kleczewski Stanisław.
27. Ajdukiewicz Mieczysław.
28. Starzyński Józef.
29. Sendzimir Zdzisław.

9 uczniom powtórzyć pozwolono egzamin po feryach z jednego przedmiotu, 11 uczniów otrzymało stopień trzeci.

Klasa III A.

Klasyfikowano uczniów 52.

Stopień celujący :

1. Podkowicz Stefan.
2. Chlamtacz Marcelli.
3. Fedorowicz Zygmunt.
4. Bienkowski Adam.

Stopień pierwszy :

5. Łepki Jarosław.
6. Binder Romuald.
7. Wysiatycki Emil.
8. Eustachiewicz August.

9. Borzemski Wacław.
10. Kajzer Franciszek.
11. Dörfler Gedalie.
12. Burzyński Bolesław.
13. Gruszecki Stanisław.
14. Antosz Julian.
15. Korczyński Ludomił.
16. Schefer Stanisław.
17. Rosenberg Julian.
18. Kruczkowski Kazimierz.
19. Świątkiewicz Mieczysław.
20. Laskownicki Bronisław.
21. Backtrog Berl.
22. Sołowij Jan.
23. Stańkiewicz Franciszek.

24. Parylewicz Michał.
25. Leibszang Karol.
26. Datta Władysław.
27. Kasparides Walery.
28. Taubeles Dawid.
29. Kwiatkowski Józef.
30. Sławikowski Stanisław.
31. Kubik Wincenty.
32. Szafrąński Józef.

1 uczeń otrzymał stopień drugi, 12 uczniów otrzymało stopień trzeci, 7 uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu.

Klasa III B.

Klasyfikowano uczniów 53.

Stopień celujący :

1. Brzezicki Władysław.
2. Lauterstein Maurycy.
3. Mecherzyński Kazimierz.
4. Łempicki Konstanty.
5. Zimmerman Alfred.

Stopień pierwszy :

6. Wilhelm Leopold.
7. Piotrowski Mieczysław.
8. Zaborniak Tomasz.
9. Dültz Juliusz.
10. Wierzchowski Michał.
11. Gliniecki Tomasz.
12. Malinowski Gustaw.
13. Olszewski Bolesław.
14. Rumijowski Kazimierz.
15. Faszczewski Tytus.
16. Karpiński Antoni.

17. Kundzicz Roman.
18. Winiarz Alojzy.
19. Wencek Julian.
20. Heller Schmerl.
21. Wobr Franciszek.
22. Mossoczy Jan.
23. Horowitz Ozyasz.
24. Thumen Samuel.
25. Sawicki Jędrzej.
26. Bogdanowicz Marcei.
27. Artymowicz Oktaw.
28. Ogonowski Ludwik.
29. Schupp Oskar.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu przeznaczono 12 uczniów. Stopień drugi otrzymało uczniów 3, stopień trzeci otrzymało uczn. 9.

Klasa IV A.

Klasyfikowano uczniów 43.

Stopień celujący:

1. Gawański Włodzimierz.
2. Pizar Mieczysław.
3. Borzemski Antoni.
4. Krókowski Jan.

Stopień pierwszy:

5. Zagórski Stanisław.
6. Olejnik Michał.
7. Matlachowski Jan.
8. Danielski Tadeusz.
9. Grabowski Adam.
10. Mirski Adam.
11. Kułaczkowski Aleksander.
12. Weiss Adolf.
13. Huth Romuald.
14. Górski Stanisław.

15. Lewicki Julian.
16. Wegmann Hubert.
17. Korytko Stanisław.
18. Argasiński Stanisław.
19. Horowitz Marcin.
20. Paygert Władysław.
21. Barth Karol.
22. Czajkowski Aleksander.
23. Szulakiewicz Witold.

1 uczeń otrzymał stopień drugi, 13 uczniów otrzymało stopień trzeci, a 6 uczniom pozwolono powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu po feriach.

Klasa IV B.

Klasyfikowano uczniów 45.

Stopień celujący:

1. Godlewski Włodzimierz.
2. Reich Marcei.
3. Rechter Chaim
4. Frankowski Waleryan.
5. Feiles Karol.

Stopień pierwszy:

6. Pańkowski Mieczysław.
7. Koerber Ludwik.
8. Stahl Leonard.
9. Rucker Jan.
10. Stanek Wilhelm.
11. Garlicki Julian.
12. Des Loges Konstanty.
13. Seeliger Ferdynand.

14. Bogdanowicz Kazimierz.
15. Spalke Kazimierz.
16. Breiter Ernest.
17. Müller Rudolf.
18. Durski Jan.
19. Wierzbicki Aleksander.
20. Czaykowski Włodzimierz.
21. Sadłowski Józef.
22. Frank Władysław.
23. Zaderecki Michał.
24. Falkowski Aureli.
25. Grabowski Kazimierz.
26. Donicht Władysław.
27. Fried Fryderyk.
28. Hand Ignacy.
29. Byk Zygmunt.

30. Truszkowski Tadeusz.

31. Soltysik Mieczysław.

5 uczniom pozwolono po fe-

ryach powtórzyć egzamin z jednego przedmiotu, 3 uczniów otrzymało stopień drugi a 6 stopień trzeci.

Klasa V.

Klasyfikowano uczniów 45.

Stopień celujący :

1. Arnold Wincenty.
2. Stasina Antoni.
3. Krogulski Józef.
4. Karasiński Zygmunt.
5. Bandurski Władysław.
6. Mihowicz Mieczysław.
7. Horowitz Salomon.

Stopień pierwszy :

8. Chlamtacz Jan.
9. Bauer Józef.
10. Vorzimmer Herman.
11. Jasieniuk Stanisław.
12. Nirenstein Emil.
13. Legeżyński Wiktor.
14. Hermann Maurycy.
15. Bandrowski Franciszek.
16. Chmielewski Erazm.
17. Steindl Maryan.
18. Zygadłowicz Włodzimierz.

19. Rieger Józef.
20. Łepkowski Jan.
21. Kowalski Włodzimierz.
22. Fischer Juliusz.
23. Czapelski Józef.
24. Olszewski Adam.
25. Zgórski Józef.
26. Sieniewicz Michał.
27. Hoffman Jędrzej.
28. Mandybur Eugeniusz.
29. Baczewski Henryk.
30. Sawczyński Włodzimierz.
31. Kobyłański Kazimierz.
32. Pohorecki Kazimierz.

8 uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu ; 2 uczniów otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci.

Klasa VI.

Klasyfikowano uczniów 32.

Stopień celujący :

1. Bieńkowski Piotr.
2. Margasz Władysław.
3. Czerny Karol.
4. Sołowij Władysław.
5. Lisiewicz Zygmunt.

6. Spalke Walery.
7. Godlewski Kazimierz.

Stopień pierwszy :

8. Rodakowski Kazimierz.
9. Wrześniowski Michał.

10. Stanecki Zdzisław.
11. Nechay Gustaw.
12. Świątkiewicz Antoni.
13. Grodecki Józef.
14. Sitarz Antoni.
15. Skibniewski Wiktor.
16. Czermak Wiktor.
17. Madejski Bolesław.
18. Jasiński Adam.
19. Niedzielski Juliusz.
20. Szulislawski Edward.

21. Węclewski Tadeusz.
22. Dulewski Stanisław.
23. Nowicki Jan.
24. Sobolewski Maryan.

4 uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu, 3 uczniów otrzymało stopień drugi, 1 stopień trzeci.

K l a s a VII.

Klasyfikowano uczniów 34.

Stopień celujący:

1. Dziubiński Zdzisław.
2. Mukowitsch Edward.
3. Kułaczkowski Jarosław.

Stopień pierwszy:

4. Kulczycki Zygmunt.
5. Smal Szymon.
6. Podsoński Włodzimierz.
7. Mazanowski Mikołaj.
8. Fontana Maryan.
9. Kormosz Teofil.
10. Hamerski Wiktor.
11. Łabiński Kazimierz.
12. Trzcieniecki Kazimierz.
13. Jaworski Wincenty.
14. Lachowicz Eugeniusz.
15. Sarnecki Stanisław.
16. Olszewski Leon.

17. Czaykowski Henryk.
18. Wrześniowski Tadeusz.
19. Sieniewicz Jan.
20. Soroń Franciszek.
21. Nawrocki Leon.
22. Zadurowicz Tomasz.
23. Skwarczyński Józef.
24. Milski Aleksander.
25. Dydacki Tomasz.
26. Kirczow Teodor.
27. Jasiński Wiktor.
28. Laskownicki Józef.
29. Nanowski Zdzisław.

4 uczniom pozwolono powtórzyć po feryach egzamin z jednego przedmiotu, 1 otrzymał stopień trzeci.

Spis abiturjentów, którym przyznano świadectwo dojrzałości.

Chlubne świadectwo dojrzałości otrzymał :

1. Krypiakiewicz Józef.

Świadectwo dojrzałości otrzymał :

1. Dąbrowski Ludwik.
2. Gruszecki Tadeusz.
3. Jędrzejowski Konstanty
(extern).
4. Jurkiewicz Karol.
5. Lassota Witold (extern).
6. Lubich Wilhelm.
7. Mandybur Tadeusz.
8. Nieświatowski Bolesław.
9. Pajgert Jan.
10. Piszek Władysław.
11. Radelmesser Karol (ex-
tern).
12. Śliwiński Henryk.
13. Sosnowski Roman.
14. Świątkiewicz Michał.
15. Wisłocki Eugeniusz.
16. Hr. Wodzicki Aleksander.
17. Hr. Wodzicki Antoni.
18. Wojnarowicz Antoni.
19. Zajączkowski Aleksander.

E * 355579

KSIĘGARNIA
ANTYKWARIAT

DOM
KSIĄZKI
DOM

E * 355579
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

A
AT

Rok szkolny 19...
śnia.

Wpisy uczniów
wać się będzie w 4
szenie uwzględni si

Uczniowie zg
dziców lub opieki
szkolne z ostatnie
rodowód.

Uczniowie nowo do z...

- a) metrykę urodzenia, bez której żaden ucze... zładu przy-
jęty nie będzie;
- b) świadectwo szkolne tego zakładu, gdzie przedtęm pobierali
naukę, z potwierdzeniem dyrekcji, że można ich przyjąć
do innego zakładu. Przy wpisie zapłacić mają takse wstę-
pną w kwocie 2 zł. 10 ct.

Uczniowie płacący opłatę szkolną złożyć ją mają ile mo-
żności przy wpisie lub najdalej w ciągu września.

Nadto każdy uczeń ma przy wpisie złożyć 1 zł. na zbiory
naukowe zakładu.

Egzamina wstępne do klasy pierwszej rozpoczną się dnia
pierwszego września.

Dr. Zygmunt Samolewicz,

c. k. dyrektor gimnazjalny.

74

plarzach

5 maja:

zładu przy-

